

Maahanmuuttajanuorten kokemuksia opintojen tuesta Jyväskylässä

**Elina Keinänen
Katja Koponen**

**Opinnäytetyö
Toukokuu 2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Hyvinvointiyksikkö

Tekijä(t) KEINÄNEN, Elina KOPONEN, Katja	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 75+6	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus Salainen saakka	
Työn nimi Maahanmuuttajanuorten kokemuksia opintojen tuesta Jyväskylässä.		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) JUSSILA, Aino KOKKO, Marja-Liisa		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän maahanmuuttajapalvelut		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää kuinka maahanmuuttajanuoret ovat kokeneet heille suunnatut palvelut koulumaailmassa. Valitsimme tutkittaviksi kohteiksi peruskoulun, Oksa-koulutuksen, lukion, ammattiopiston ja läksykerhon tarjoamat palvelut. Tutkimme kuinka hyvin näissä palveluissa on otettu huomioon maahanmuuttajanuorten erityistarpeet, kuinka nuoret ovat itse kokeneet palvelut sekä mitä kehitettävää näissä palveluissa voisi mahdollisesti olla.</p> <p>Tutkimus tehtiin kvalitatiivisena tutkimuksena haastattelemalla seitsemää nuorta. Haastattelu tehtiin viiden eri teeman mukaisesti, ja jokaisen teeman alla oli tarkemmat kysymykset. Tulokset on esitetty haastattelulomakkeen teemojen mukaisesti selkeyden vuoksi.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan palvelut ovat auttaneet maahanmuuttajanuoria sopeutumaan yhteiskuntaan. Palveluita voisi kuitenkin kehittää huomioimaan entistä paremmin maahanmuuttajanuoria. Kehittämiskohteiksi muodostuivat esimerkiksi opintojenohjaus, tukiopetus ja läksykerhon ohjaajien toiminnan organisoiminen. Tutkimuksemme tuloksia voitaisiin hyödyntää kehitettäessä tutkimiamme palveluita.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Koulu, nuori, maahanmuuttaja, tuki, kotoutuminen		
Muut tiedot		

Date

13.5.2009

Author(s) KEINÄNEN, Elina KOPONEN, Katja	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 75+6	Language Finnish
	Confidential Until _____	
Title Experiences of young immigrants from support for study in Jyväskylä.		
Degree Programme Degree programme in social services		
Tutor(s) JUSSILA, Aino KOKKO, Marja-Liisa		
Assigned by Jyväskylä Immigrant Services		
Abstract The aim of this study was to find out how young immigrants have experienced school services which are focused on them. The purpose was to research services of elementary school, Oksa-education, senior high school, vocational school and homework club. We researched how well young immigrants' special needs are taken into account, how the young have experienced services and how these services could be developed. The research was qualitative and it was made by interviewing seven young persons. The interview was made as per five different themes, all of which included specific questions. To improve the clarity of the study, the results have also been represented by the themes. According to the results of our research, the services have helped young immigrants to adapt to the society. However, the services could be developed by paying even more attention to young immigrants. The interviewees wanted improvement especially in student counselling, remedial education and homework club. The results of our study can be used to develop the above-mentioned services.		
Keywords School, youth, immigrant, support, integration		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 MAAHANMUUTTAJAT.....	4
2.1 Kuka on maahanmuuttaja?	4
2.1.1 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat	5
2.1.2 Työhön ja opiskelemaan tulleet.....	7
2.1.3 Avioliittoon kautta muuttaneet	7
2.1.4 Paluumuuttajat.....	8
2.2 Maahanmuuttajat Jyväskylässä	8
2.3 EU:n maahanmuuttopolitiikka	9
3 NUORENA MAAHANMUUTTAJANA SUOMALAISESSA KULTTUURISSA .	12
3.1 Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys nuoruudessa.....	12
3.2 Nuoruus maahanmuuttajien näkökulmasta	15
3.3. Nuori koulumaailmassa.....	16
4 KOULU KOTOUTTAJANA	17
4.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen.....	17
4.2 Kotoutumiseen vaikuttavat tekijät.....	20
4.3 Kotoutumisen vaiheet.....	21
4.4 Koulun rooli kotouttajana	22
5 PALVELUT MAAHANMUUTTAJILLE	24
5.1 Peruskouluun valmistava opetus	24
5.2 Suomi toisena kielenä -opetus.....	26
5.3 Tukiopetus peruskoulussa	28
5.4 Oksa-koulutus.....	28
5.5 Lukio	30
5.6 Ammattiopisto	32
5.7 Läsykerho	33
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	34
6.1 Tutkimuksen taustaa.....	34
6.2 Tutkimuskysymykset.....	35
6.3 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	36
6.4 Teemahaastattelu	36
6.5 Tutkimusaineiston keruu ja käsittely.....	38

6.6 Tulosten analysointi.....	40
6.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	41
6.7.1 Luotettavuus ja laatu	41
6.7.2 Eettisyys	42
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	44
7.1 Peruskoulu	44
7.2 Oksa-koulutus	47
7.3 Lukio	49
7.4 Ammattiopisto	52
7.5 Läksykerho	54
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	58
9 POHDINTA.....	63
LÄHTEET	71
LIITTEET.....	76
LIITE 1: haastattelurunko	76
LIITE 2: asteikkokysymys	81

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Kooste Jyväskylään vastaanotetuista pakolaisista.....	9
TAULUKKO 2. Perusopetuksen valmistavaan opetukseen osallistuneet vuosina 2002-2006.....	25
TAULUKKO 3. Maahanmuuttajien määrä Oksa-koulutuksessa vuosina 1999-2007.....	30

KUVIOT

KUVIO 1. Maahanmuuttajanuorten arvio peruskoulun aloittamisen vaikeudesta.....	45
--	----

1 JOHDANTO

Vuonna 2008 Jyväskylän peruskouluissa oli 350 vieraskielistä oppilasta 19 eri koulussa, joista suurin osa oli pakolaistaustaisia. (Monikulttuuristaitojen kehittämissuunnitelma 2008, 2.) Monikulttuurisuus on tullut jäädäkseen ja tänä päivänä se on vahvasti osa suomalaista todellisuutta, erityisesti koulumaailmassa. Tämä on herätty huomaamaan kouluissa ja erilaisia tukitoimia on järjestetty maahanmuuttajataustaisille oppilaille ja opiskelijoille, jotta he suoriutuisivat kokonaisvaltaisesti opinnoistaan ja pääsisivät jatkamaan matkaansa kohti ammatin hankkimista ja työelämää.

Maahanmuuttajat asiakasryhmänä kiinnosti meitä kumpaakin ja tiesimme aika pian ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen, että halusimme tehdä opinnäytetyömme maahanmuuttajuusteemaan ja erityisesti lapsiin ja nuoriin liittyen. Vaikka valitsimme eri sosiaalialan suuntautumisvaihtoehdot (sosiokulttuurinen työ sekä varhaiskasvatus ja sosiaalipedagoginen työ), ei se katkaissut suunnitelmiamme opinnäytetyön yhteisestä toteuttamisesta. Yhteistyökumppaniksi löysimme Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut. Yhteistyöpalavereissa omien mielenkiinnon kohteidemme ja heidän tarpeensa mukaan opinnäytetyön aiheeksi muodostui lopulta maahanmuuttajanuorten kokemusten tutkiminen opinnoissa saaduista tuesta.

Opinnäytetyömme aihe on hyvin ajankohtainen, sillä maahanmuuttajaoppilaiden ja -opiskelijoiden lukumäärä peruskouluissa ja toisen asteen koulutuksissa kasvaa vuosittain. Yhä useamman oppilaan ja opiskelijan kieli- ja kulttuuritausta on erilainen kuin suomalaisella oppilaalla. Näin on myös Jyväskylässä. Meille oli alusta asti selvää, että tutkimus tehtäisiin juuri nuorten näkökulmasta, sillä koimme, että heidän mielipiteitään ei ole tutkittu tarpeeksi. Opinnäytetyömme tavoitteena olikin antaa puheenvuoro maahanmuuttajanuorille ja nostaa heidän äänensä ja mielipiteensä kuuluviin opintojen tukitoimista ja niiden toimivuudesta Jyväskylässä.

Uskomme, että maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden

kanssa päivittäin tekemisissä olevat opettajat ja opintojen kehittämisestä vastuussa oleva henkilöstö voisivat hyötyä tutkimuksestamme.

Tutkimuksemme nimittäin antaa suoraan tietoa, miten maahanmuuttajanuoret itse kokevat saamansa opiskelujen tuen sekä se sisältää erilaisia kehittämis ehdotuksia koulujen opetukseen nuorten näkökulmasta.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelu antoi meille mahdollisuuden selittää kysymyksiä, mikäli kieli tuottaisi vaikeuksia.

Käytämme opinnäytetyössämme rinnakkain termejä lapsi ja oppilas sekä nuori ja opiskelija. Käytetyillä termeillä emme kuitenkaan hae eri merkityksiä, vaan käytämme niitä rinnakkain. Perusopetuksessa opiskelevia kutsumme maahanmuuttajaoppilaksi ja perusopetuksen jälkeen maahanmuuttajaopiskelijoiksi, erittelemättä tarkemmin heidän maahantulon taustojaan.

2 MAAHANMUUTTAJAT

Maahanmuuttajat eivät ole 2000-luvun tuoma muutos yhteiskunnassamme, vaan heitä on ollut Suomessa jo ennen sotia suuret määrät. Eri kulttuureja on lisäksi maailmassa tuhansia, joten monikulttuurisuus on enemmänkin ehto kuin poikkeus. Kulttuurien sopeutuminen vaatii kaikilta osapuolilta paljon totuttelua ja ymmärrystä. Yleensä sopeutuminen edellyttää mukautumista, ja yleensä vähemmistöku ltuuri joutuu mukautumaan enemmän. (Liebkind 2001, 170–172.) Monikulttuurisuus on rikkaus, mutta sekä yhteiskunnan että vähemmistöjen on nähtävä se. Tosi asia on kuitenkin se, että Suomi tarvitsee maahanmuuttajia sekä kansainvälisten suhteidensa että työvoiman vuoksi.

2.1 Kuka on maahanmuuttaja?

Ulkomaalainen on henkilö, joka ei ole omassa maassaan. Ulkomaalaisiksi luokitellaan esimerkiksi turistit ja ulkomaiset opiskelijat. Ulkomaalaisväestön

kasvaessa on tarvittu käsite Suomessa pysyvästi asuville ulkomaalaisille. Näin syntyi käsite maahanmuuttaja. Suomessa oleskelevat maahanmuuttajat eivät ole yksi ainut ryhmä, vaan he ovat tulleet maahan monista eri maista ja syistä. Maahanmuuttaja on käsitteenä hyvin laaja, ja sillä tarkoitetaan koko Suomen maahanmuuttajaväestöä. Tähän väestöön kuuluvat esimerkiksi pakolaiset, paluumuuttajat tai työn vuoksi maahan tulleet. Vapaaehtoisesti maasta toiseen muuttavia kutsutaan siirtolaisiksi. Pakolainen sen sijaan on joutunut muuttamaan kotimaastaan jonkun syyn vuoksi. Valtiolla on oikeus päättää kuka saa muuttaa maahan, mutta tätä oikeutta voidaan rajoittaa kansainvälisillä sopimuksilla. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin sopimuksiin, kuten YK:n pakolaissopimukseen. Mikäli maahan ei muuteta minkään sopimuksen pohjalta, henkilö tarvitsee oleskeluluvan. (Räty 2002, 11-12.)

Maahanmuuttaja voi hakea myös Suomen kansalaisuutta, mutta ehtoina ovat, että

- *hän on täyttänyt 18 vuotta*
- *hän on asunut Suomessa vakinaisesti viimeiset viisi vuotta*
- *hän on suomalaisen kanssa avioliitossa ja asunut Suomessa kaksi vuotta*
- *hän on elänyt kunniallisesti*
- *hänen ja hänen perheensä toimeentulo on turvattu*
- *hän osaa suomen tai ruotsin kieltä*

(Räty 2002, 13)

2.1.1 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

Pakolaisia on tullut Suomeen eri tavoin. Pakolainen voi tulla turvapaikanhakijana, kiintiöpakolaisena tai perheenyhdistämishjelman kautta. Turvapaikanhakijasta tulee pakolainen, mikäli hänelle myönnetään oleskelulupa. (Sanasto, n.d.) Suomi on velvollinen käsittelemään kaikkien turvapaikanhakijoiden hakemukset. Hakemukset käsittelee ulkomaalaisvirasto.

Pakolainen on määritelty ulkomaalaiseksi, joka on joutunut vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, johonkin kansalaisryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Kiintiöpakolaiset ovat saaneet pakolaisstatuksen Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestöltä UNHCR:ltä. Kiintiöpakolaisten vastaanotto on maille vapaaehtoista. Suomen kiintiö on 750 pakolaista vuodessa, ja vuonna 2008 Suomeen tuli 702 kiintiöpakolaista (Kiintiövalinta, n.d.) Pakolaisia on tullut Suomeen jo viimeisen sadan vuoden aikana. Vuonna 1922 pakolaisia saapui Suomeen mittava määrä Venäjältä. Nykyisin maailmalla tapahtuvat kriisit näkyvät myös turvapaikanhakijoiden määrissä. Esimerkiksi Somaliasta on tullut turvapaikanhakijoita valtion hajoamisen jälkeen. (Räty 2002, 18–19; 33–34.)

Perusteet oleskeluluvan myöntämiselle Suomen pakolaiskiintiössä ovat:

- *Ulkomaalainen on kansainvälisen suojelun tarpeessa kotimaahansa nähden*
- *Ulkomaalainen on uudelleensijoituksen tarpeessa ensimmäisestä turvapaikkamaasta*
- *Vastaanoton ja kotoutumisen edellytykset Suomeen on arvioitu*
- *Oleskeluluvan myöntämiselle ei ole esteitä, kuten yleinen järjestys ja turvallisuus tai Suomen kansainväliset suhteet*

(Pakolaiskiintiö, n.d.)

Perheenyhdistämishjelmalla pyritään antamaan mahdollisuus asua perheen kanssa. Kansainvälisen sopimuksen mukaan Suomessa oleskeleva pakolainen saa oleskeluluvan myös puolisolleen sekä alaikäisille lapsilleen. Suomalainen käsitys perheestä on kuitenkin selkeästi suppeampi kuin monissa kulttuureissa. Tämän ymmärtäminen voi tuottaa vaikeuksia maahanmuuttajille. (Räty 2002, 20.)

2.1.2 Työhön ja opiskelemaan tulleet

Euroopasta ja Pohjoismaista voi muuttaa vapaasti Suomeen, mikäli on työnhakija. Vuonna 2000 Suomeen myönnettiin 10 367 uutta työlupaa. Työvoiman liikkuvuus ei kuitenkaan ole kasvattanut Suomen ulkomaalaisväestöä juurikaan. Suomeen muuttavat työnhakijat ovat tulleet lähinnä asiantuntijatehtäviin, sekä sellaisiin töihin, joihin ei löydy taitajia suomalaisista. Suomi ei houkuttele työvoimaa syrjäisellä sijainnillaan ja vaikealla kielellään. Samaan aikaan Suomessa on useilla aloilla työvoimapula, ja ikärakenne on muuttumassa. Tulevina vuosina onkin odotettavissa suuri tarve ulkomaalaiselle työvoimalle esimerkiksi palvelualoilla. (Räty 2002, 30–31.)

2.1.3 Avioliittoon kautta muuttaneet

Euroopassa oleskeluluvan myöntämisen perusteena avioliitto on korostunut, samoin on käynyt myös Suomessa. Suomalaisen kanssa avioliiton solmii vuosittain noin 2000–3000 ulkomaan kansalaista. Eri kansalaisuuksilla voi olla eroja sukupuolen suhteen. Esimerkiksi suurin osa thaimaalaisista ja filippiiniläisistä, jotka ovat avioliitossa suomalaisen kanssa, ovat naisia. Toisaalta esimerkiksi välimereltä kotoisin olevista maahanmuuttajista suurin osa on miehiä. (Räty 2002, 31–32.)

EU-maissa on määritetty tarkasti ketkä ovat perheenjäseniä. Tämä on tehty sen vuoksi, että eri kulttuureissa on erilaiset perhekesitykset. Suomessa perhe määritellään lähinnä ydinperheen kautta. EU-maiden kansalaisten perheenjäseniä ovat

- *alle 21-vuotiaat tai huollettavina olevat lapset*
- *aviopuoliso, avopuoliso tai rekisteröity parisuhdekumppani*
- *vanhemmat, jotka ovat hänen huollettavinaan*
- *aviopuolison lapset, jos nämä ovat alle 21-vuotiaita tai huollettavia*
- *aviopuolison huollettavina olevat vanhemmat*
- *huoltaja, jos Suomessa asuva henkilö on alle 18-vuotias*

(EU-kansalaisten perheenjäsenten oleskeluoikeus Suomessa, n.d.)

2.1.4 Paluumuuttajat

Paluumuuttaja määritellään maahanmuuttoviraston Internet -sivuilla ulkosuomalaiseksi, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. (Sanasto, n.d.) Paluumuuttajia on tullut Suomeen 80-luvulta lähtien lähinnä Ruotsista ja Yhdysvalloista. Osa heistä ei ole enää Suomen kansalaisia, mutta ovat kansallisuudeltaan suomalaisia. He ovat esimerkiksi muuttaneet aikoinaan ulkomaille, ja haluavat palata vuosia myöhemmin takaisin Suomeen. Oma ryhmänsä ovat myös inkeriläiset, jotka ovat kansallisuudeltaan suomalaisia tai suomalaisten jälkeläisiä. Inkeriläisten paluumuuttajien Suomeen tulemistä on kuitenkin säännöstelty siten, että heitä saapuu Suomeen 3000 henkeä vuodessa. (Räty 2002, 32.)

2.2 Maahanmuuttajat Jyväskylässä

Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden johtajan Kati Turtiaisen mukaan Jyväskylässä 31.12.2008 oli 2835 maahanmuuttajaa. Suurimpia maahanmuuttajaryhmiä ovat venäläiset, virolaiset, afgaanit ja iranilaiset. Pakolaisia saapuu vuosittain noin 50 henkilöä kaupungin vastaanottosopimuksen mukaisesti. (Asukkaat ja elinkeino, n.d.) Alla olevassa taulukossa (taulukko 1) on kooste Jyväskylään vastaanotetuista pakolaisista vuonna 2006. Määrä on melko huomattava pakolaiskiintiöön verrattuna.

TAULUKKO 1. Kooste Jyväskylään vastaanotetuista pakolaisista vuonna 2006. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 34)

Vastaanotettu	1128
Kuolleita	11
Pois muuttaneet	365
Jyväskylässä asuvat	752
joista Suomen kansalaisia	165
Ulkomaiden kansalaisia	587

Suomen työministeriö on tehnyt linjauksia maahanmuuttopolitiikassa koko maata koskevasti. Ministeriön linjausten mukaisesti Jyväskylässä keskitytään tällä hetkellä yhä enemmän työperäiseen maahanmuuttoon, jolloin pyrkimyksenä on saada ulkomailta työvoimaa helpottamaan työvoimapulaa. Sen sijaan monikulttuuriseen työhön kokonaisuudessaan on tehty eri linjaukset. Näiden pyrkimyksenä on tukea eri väestöryhmien välisiä suhteita kehittämään myönteiseen suuntaan sekä asettaa ”nollatoleranssi” rasismille ja syntyperään perustuvalla syrjinnälle. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 27-29)

2.3 EU:n maahanmuuttopolitiikka

Suomen maahanmuuttopolitiikkaa ohjaa EU:n maahanmuuttopolitiikka. EU:n maahanmuuttopolitiikassa lainsäädännön ja toimien avulla pyritään varmistamaan, että:

- *EU:n kansalaiset voivat matkustaa ja asettautua vapaasti ja turvallisesti tekemään työtä mihin tahansa EU:n jäsenvaltioon*
- *maahantuloon sovelletaan samanlaisia sääntöjä kaikilla EU:n raja-
asemilla*
- *kaikki EU:n alueella laillisesti oleskelevat kolmansien maiden kansalaiset voivat matkustaa ja asua turvallisesti missä tahansa*

unionin alueella

- *turvapaikkahakemukset käsitellään samalla tavoin kaikissa jäsenvaltioissa ja turvapaikanhakijat saavat tilapäistä suojelua ja tiettyjä oikeuksia oleskellessaan unionin alueella*
- *EU:n jäsenvaltiot tekevät yhteistyötä ja pyrkivät yhdessä torjumaan järjestäytynyttä rikollisuutta (esim. ihmiskauppaa) ja terrorismia.*

(Ruohomaa 2005).

Lisäksi EU:n parlamentti on ottanut kantaa kotoutumiseen päätöslauselmassa *Euroopan yhteisestä maahanmuuttopolitiikasta: periaatteet, toimet ja välineet*. Päätöslauselmasta nousee esiin huoli opettajien koulutuksesta maahanmuuttajaopetuksen osalta. Lapset ja nuoret on otettu huomioon koulun näkökulmasta erityisesti näissä kohdissa, joissa parlamentti

- *painottaa, että useimmissa tapauksissa opettajat ovat huonosti valmistautuneita siihen, että heillä on suuri määrä maahanmuuttajalapsia luokassaan. Parlamentti tästä syystä pyytää antamaan opettajille paremman koulutuksen ja riittävän taloudellisen tuen.*
- *painottaa sitä tosiasiaa, että koulujen opetusohjelmilla ja elinikäisellä oppimisella on keskeinen rooli kotouttamisprosessissa taitojen, erityisesti kielitaidon, kehittämisen kautta.*

(Kotouttaminen 2009a)

Suomen hallitus hyväksyi 19.10.2006 maahanmuuttopolitiittisen ohjelman. Ohjelma painottuu työperustaisen maahanmuuton edistämiseen. Muita keskeisiä teemoja ovat maahanmuuttajien kotouttamisjärjestelmän tehostaminen, työperusteisten maahanmuuttajien opastusjärjestelmän luominen sekä etnisten suhteiden parantaminen. Teemat ovat tärkeitä myös kuntien kannalta. (Ruohomaa 2006.)

Suomessa maahanmuuttopolitiikka on noussut lähiaikoina esille mediassa. Puolueet ovat joutuneet miettimään omaa kantaansa maahanmuuttajiin tarkemmin, kun kansa on alkanut ilmaista negatiivisia mielipiteitään maahanmuuttajia kohtaan. Suomessa voi käydä samoin kuin monissa muissa Euroopan maissa, joissa yksi puolue on noussut suosioon maahanmuuttajavastaisilla mielipiteillään, ja tämän seurauksena asenteet ovat levinneet myös muihin puolueisiin. Negatiiviset mielipiteet maahanmuuttajia kohtaan kasvavat laman aikana, sillä heidän pelätään vievän suomalaisten työpaikat. (Blåfield 2009.) Varovaisia asenteita nähdään myös kunnissa, sillä monet kunnat eivät ota maahanmuuttajia. Yksi syy on se, että kunnat haluaisivat enemmän rahaa maahanmuuttajien vastaanottamisesta. (Vainio & Vähäsarja 2009.)

Toisaalta maahanmuuttovastaisia mielipiteitä ovat kasvattaneet media sekä pelko oman maan menettämisestä. Lähiaikoina suomalaisia on huolestuttanut erityisesti maiden myyminen ulkomaalaisille, ja ulkomaalaisten tuoma väkivalta. Nelosten uutisten TNS Gallupilla teettämän tutkimuksen mukaan jopa puolet suomalaisista suhtautuu negatiivisesti maahanmuuton lisääntymiseen. Korkeammin koulutetut olivat vähiten maahanmuuttajavastaisia. (Korkeasti koulutetut myönteisimpiä maahanmuutolle 2008.)

On kuitenkin positiivista, että Suomi kuuluu EU-maista viiden parhaan joukkoon maahanmuuttajien sopeuttamisessa yhteiskuntaan (Suomi kuuluu kärkiviisikkoon maahanmuuttajien kotouttamisessa 2007). Lisäksi maahanmuuttajat nähdään Keski-Suomessa myös voimavarana. Jyväskyläläinen kaupunginvaltuutettu Maia Fandi kirjoittaa artikkelissaan Monikulttuurisuus on rikkaus Keski-Suomessa (2008), miten maahanmuuttajia voitaisiin hyödyntää yhteiskunnassa. Hän ehdottaa esimerkiksi maahanmuuttajien koulutustaustan hyödyntämistä työmarkkinoilla.

3 NUORENA MAAHANMUUTTAJANA SUOMALAISESSA KULTTUURISSA

Nuoruus voidaan kokea melko uudeksi vaiheeksi ihmisen elämänkaareissa. Koulutusjärjestelmä ja koulu ovat tehneet nuoruudesta oman kehitysvaiheensa, jolla on oma tyypillinen kulttuurinsa. Nuoruus on lapsuuden ja aikuisuuden väliin jäävä tärkeä kehitysvaihe, jolloin tapahtuu huomattavia fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000, 89.) Nuoruus voidaan jakaa kolmeen jaksoon: nuoruusiän varhaisvaihe, keskivaihe ja loppuvaihe. Nuoruudessa ihminen opettelee ohjaamaan elämäänsä itsenäisesti suhteessa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Nuoruus on voimakasta yksilöllisyyden heräämistä. (Dunderfelt 1998, 92–93.)

Länsimaisessa kulttuurissa nuoruutta on määritelty iän mukaan. Emme kuitenkaan kokeneet tarpeelliseksi määritellä nuoruutta tietyn iän mukaan, sillä haastateltavamme eivät tulleet välttämättä länsimaisesta kulttuurista. Jokaisella kulttuurilla on oma nuoruus käsitteensä, joten olisi ollut mahdotonta rajata nuoruutta iän perusteella. Keskityimme nuoruuteen yleisesti käsitteenä, ja koemme sen riittävän määrittelyksi.

Psyykkistä kasvua lapsesta aikuiseksi voisi kuvata liikehdintänä, jolloin mennään kaksi askelta eteenpäin ja yksi taaksepäin. Nuoruudessa voi olla kriisejä, sillä nuorella on voimakas tahto aikuistua. Hän haluaa itsenäistyä, mutta toisaalta on vielä riippuvainen muista. Nuoruusikää voi myös kuvata kolmen kriisin ratkaisuksi: ihmissuhdekriisin, identiteettikriisin sekä ideologisen kriisin. Kriisit voivat edetä peräkkäin, mutta ne voivat tulla myös samanaikaisesti. (Himberg ym. 2000, 90.)

3.1 Fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kehitys nuoruudessa

Fyysiset muutokset alkavat näkyä nuorissa eri tahdissa, mutta yleensä tytöillä se alkaa aikaisemmin kuin pojilla. Tytöillä merkit alkavat näkyä noin kymmenvuotiaana, pojilla hieman myöhemmin. Nuoren fyysisiin muutoksiin kuuluu myös kasvupyrähdys, jolloin nuori kasvaa tavallista enemmän. Tämä

vaihe vaatii nuorelta erityisesti sopeutumista. Lisäksi kasvoihin voi ilmestyä finnejä ja karvoitusta, ja nuorelle tulee usein äänenmurros. Nämä muutokset vaikuttavat jokaiseen nuoreen, mikä taas näkyy nuorten ryhmien välisissä suhteissa. Toinen kasvaa nopeammin, kun toinen taas kärsii finneistä. Nuorten ryhmissä tulee tästä syystä helposti kiusatuksi. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 18-20.)

Nuorena ihminen kehittyy pojasta mieheksi tai tytöstä naiseksi, joka tarkoittaa ulkomuodon muuttumisen lisäksi myös persoonallisuuden kehittymistä. Näkyvimmit muutokset tapahtuvat kehossa, ja nuori joutuu pohtimaan suhdettaan omaan kehoonsa. Maahanmuuttajanuorella fyysiset muutokset voivat olla näkyvämpiä joissakin osa-alueissa kuin suomalaisella. Nuoren kokemus omasta kehosta vaikuttaa hänen itsetuntoonsa sekä seksuaalisuuden kehittymiseen. Seksuaalisuus sen sijaan on tärkeä osa fyysistä kehitystä nuoruudessa, ja aiheuttaa hämmennystä myös psyykkisesti. Olisi tärkeää, että nuori voisi tutustua seksuaalisuuteensa rauhassa ilman ulkopuolisia paineita. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 168.)

Nuoruuden tärkeimmät kehitysvaiheet ovat irrottautuminen lapsuudesta, oman persoonallisuuden löytäminen ja kehittyminen lapsesta aikuiseksi. Nuoruuden kehitysvaiheessa on myös monta muuta tärkeää vaihetta, kuten oman kehon muuttumisen hyväksyminen, identiteetin kehittyminen, oman paikkansa löytäminen, itsenäistyminen vanhemmista ja tulevaisuuteen suuntaaminen. (Nuoruus elämänvaiheena, 2005.) Nuori on siis hyvin herkässä kehitysvaiheessa, jolloin tapahtuu paljon muutoksia sekä hänessä itsessään että lähipiirissä. Maahanmuuttajanuoret erityisesti pakolaistaustan omaavat nuoret ovat hyvin haavoittuvaisia kehitysvaiheessa, jossa oman persoonallisuuden löytäminen ja identiteetin kehittyminen tapahtuu, sillä nämä voivat vaikuttaa yhdessä pakolaiskokemusten kanssa. Tästä johtuva sopeutumattomuus uuteen kulttuuriin voi esiintyä esimerkiksi käytöshäiriöinä ja masennuksena. (Mikkola & Heino 1997, 41.)

Fyysinen kehitys kulkee melko suoraviivaisesti kohti aikuisuutta, kun taas psyykkinen kehitys voi olla mutkikkaampi (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 23). Nuoruusikä saa nuoren toimimaan tunteiden ja kokemustensa kautta, kun

fyysiset ja neurologiset muutokset herkistävät nuorta. Hän voi antaa ristiriitaisiakin viestejä, mutta nämä johtuvat usein epävarmuudesta ja pelosta. Nuoret ovat usein hyvin kriittisiä ja kyseenalaistavat herkästi ympärillään tapahtuvia asioita. Kriittisyys on usein merkki itsenäistymisestä, joka alkaa vahvasti nuoruusiässä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 168–169.)

Nuoruudessa on eri ikäkriisejä, joiden tarkoituksena on saavuttaa ehjä minäidentiteetti. Nuori joutuu siis käymään läpi eri kehityskriisejä löytääkseen persoonallisuutensa ja identiteettinsä. Sosiaaliset odotukset ohjaavat nuorta harjoittelemaan ihmissuhdetaitojaan sekä kavereiden että tyttö- tai poikaystävien kanssa. Nuori peilaa itseään ympärillään olevista ihmisistä ja muokkaa tämän pohjalta identiteettiään. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 172–173.)

Aggressiotunteet tekevät nuoruudesta erityisen haastavan. Näiden tunteiden kautta nuori pyrkii tekemään irtiottoja ja saamaan rohkeutta seisoa omilla jaloillaan. Nekin ovat siis kehitykselle voimavara. Ilman vaikeita tunteita ja murrosiän kuohuntaa nuori ei irrottautuisi vanhemmista ja kodistaan. (Nuoruus on mahdollisuus 2007.) Nuoren toimintatapoja ohjaavat usein tunteet, mikä näkyy usein nuoren käyttäytymisessä hyvin voimakkain tavoin. Nuori saattaa esimerkiksi huutaa tai raivostua yllättävistäkin aiheista.

Nuoruusaika on pidentynyt, ja nuori joutuu tekemään päätöksiä useiden vaihtoehtojen välillä. Vaihtoehtojen runsaus voi aiheuttaa nuorelle myös epävarmuutta sekä valinnanvaikeutta. On tärkeää, että nuori pohtii tulevaisuuttaan ja tekee päätöksiä sen mukaan, mitä hän haluaa tavoittaa. Aiheeseen liittyviä keskusteluja on hyvä kuitenkin käydä vanhemman kanssa, jolloin vanhempi voi olla tukena nuorelle. Nuori kokee nuoruudessaan sekä sisäistä että ulkoista kaaosta, ja kaipaa tukea vanhemmiltaan. Toisaalta vanhempien pitää osata antaa myös tilaa, jotta nuori saa tilaa itsenäistymiselleen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 174; Lehtinen & Lehtinen 2007, 32.) Vanhempien tuki korostuu maahanmuuttajanuorten kohdalla. Tunteet sopeutumiseen ja tulevaisuuteen liittyen myllertävät ja vanhempien tulisi osata ja jaksaa auttaa nuorta näissä tunteiden myllerryksessä. Maahanmuuttajanuori tarvitsee myös tavallista enemmän vanhempien aikaa

voidakseen kertoa heille ongelmistaan. (Mikkola & Heino 1997, 40.)

Sosiaalinen kehitys nuoruudessa tarkoittaa käsitteenä sitä, kun nuori kehittyy yksilöstä ryhmän jäseneksi. Nuoruudessa sosiaalinen kehitys muuttuu siten, että kavereiden merkitys nousee tärkeämmäksi kuin lapsuudessa. Sosiaalinen paine on ryhmässä merkittävä, mikä taas vaikuttaa vahvasti nuoren valintoihin esimerkiksi päihdeaineiden suhteen. (Lapsen ja nuoren sosiaalinen kehitys ja tapaturma-alttius, n.d.)

3.2 Nuoruus maahanmuuttajien näkökulmasta

Nuoruus on suomalaisellekin nuorelle vaikeaa aikaa, mutta maahanmuuttajataustaiselle nuorelle se on erityisen hämmentävää. Maahanmuuttajana nuori joutuu pohtimaan mihin kansallisuuteen hän kuuluu. Hän voi tuntea olevansa esimerkiksi venäläinen, mutta toisaalta taas suomalainen. Tätä prosessia vaikeuttaa se, että hän joutuu selittelemään taustaansa useasti, vaikka hänellä ei välttämättä ole kokemusta lainkaan alkuperäisestä kotimaastaan. Lisäksi maahanmuuttajanuoren voi olla vaikea tunnistaa alkuperäänsä, sillä hän näkee sen suomalaisen kulttuurin kautta eikä samoin kuin esimerkiksi omat vanhemmat. (Räty 2002, 169.)

Maahanmuuttajanuoria yhdistävät usein samankaltaiset kokemukset ja asema muiden nuorten silmissä. Tästä syystä maahanmuuttajanuoret kerääntyvät yleensä ryhmiin, joissa on vain maahanmuuttajia. Toisaalta maahanmuuttajanuoret tapaavat suomalaisia nuoria paljon muun muassa koulussa ja nuorisotiloissa. Tätä kautta syntyy myös ryhmiä, joissa on maahanmuuttajia ja suomalaisia. Ryhmät ovat nuorille hyvä tapa irtautua kotitauostoistaan hetkeksi ja muodostaa oma ryhmänsä, sillä ryhmissä kulttuuriset erot eivät tule niin voimakkaasti esiin kuin esimerkiksi kotona. Kulttuuria vaaliva toiminta jää kuitenkin vähäisemmälle suosiolle, kun maahanmuuttajanuoret viettävät vapaa-aikaansa esimerkiksi nuorisotiloissa. (Räty 2002, 169; Harinen 2005, 5).

Maahanmuuttajanuori ei välttämättä koe nuoruutta länsimaisen kulttuurin tavoin, ja tämä voi olla hämmentävää. Osa menee naimisiin ja saa lapsia jo hyvin varhain, mikä taas länsimaissa kuuluu useimmiten aikuisikään. Lisäksi länsimaissa nuoruus on kokeilemisen ja kehittymisen aikaa, kun eri kulttuureissa voi olla tiukat säännöt ja perinteet, joita on noudatettava. On siis ymmärrettävää, että maahanmuuttajana suomalainen nuorisokulttuuri voi tuntua hämmentävältä.

3.3. Nuori koulumaailmassa

Koulunkäynti on niin suomalaiselle kuin maahanmuuttajanuorellekin ajoittain hyvin rankkaa, mutta koulunkäynnin ei tule aina ollakaan kivaa. Koulunkäynti on nuoren työtä, ja nuoren on tehtävä paljon töitä saadakseen tuloksia aikaiseksi. Opettajien tulisi kuitenkin ottaa koulussa huomioon oppilaiden erilaiset elämäntilanteet ja taustat sekä luoda oppimista edistävä ilmapiiri. Oppilaat vaikuttavat omalta osaltaan ilmapiirin muodostumiseen eli vastuu ei ole yksin opettajilla. Nuori voi vaikuttaa oppimistuloksiinsa muun muassa kuuntelemalla ja tottelemalla ohjeita, säätelemällä itseään eli pystymällä ottamaan myös negatiivista palautetta vastaan sekä keskittymällä opetukseen. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 13–14.) Maahanmuuttajanuorille koulu on hyvin tärkeä sosiaalinen ympäristö. Luokkakavereiden suhtautuminen, uudet ystävyysuhteet yli kulttuurirajojen ja se miten toiset kulttuurit otetaan huomioon vaikuttavat maahanmuuttajanuoren sopeutumiseen koulussa. (Mikkola & Heino 1997, 161.)

Koulun ensisijainen tehtävä on ohjata oppilaita oppimaan ja kasvamaan ihmisenä. Tästä syystä koulussa keskitytään nykyään opetustyön ohella myös eri oppimistyylien tutustumiseen sekä sosiaalisten taitojen ohjaamiseen. On myös huomattu, että oppiaine vaikuttaa opiskelutapaan. Esimerkiksi kielten ja matematiikan oppimisessa on omat lainalaisuutensa, jolloin asiat on vain opeteltava ulkoa. Nuoren on huolehdittava myös rentoutumisesta koulutyön ohella, johon auttavat riittävä ravinto, lepo, ihmissuhteet ja harrastukset. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 13–14.)

4 KOULU KOTOUTTAJANA

4.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Suomessa kotoutumisesta vastaa sisäasiainministeriö. Kotoutumisen tavoitteena on mahdollistaa maahanmuuttajille suomalaiseen yhteiskuntaan osallistuminen. Maahanmuuttajalle tehdään kotoutumissuunnitelma heti sen jälkeen, kun hänet on merkitty väestötietojärjestelmään Suomessa pysyvästi asuvaksi. Oikeus kotoutumiseen kestää kolme vuotta siitä, kun maahanmuuttaja on merkitty ensimmäisen kotikunnan väestöön. (Kotouttaminen 2009b)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (L 9.4.1999/493) tuli voimaan vuonna 1999 ja siihen tehtiin muutoksia vuonna 2006. Lain noudattaminen kuuluu työministeriölle sekä kunnille. Laissa kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Kotoutuminen puolestaan kuvaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on, että maahanmuuttaja pystyy osallistumaan yhteiskunnan toimintaan säilyttäen yhä oman kulttuurinsa. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 24)

Lapsia ja nuoria ajatellen kotoutumisen tavoitteena on hankkia koulutuksella sellainen perusta, että aikuistuuessaan heistä tulee yhteiskunnan tasavertaisia jäseniä. Koulu on siis maahanmuuttajalapsille ja –nuorille tärkeä kotouttamisen toteuttaja. Kielitaidon tukeminen on lasten ja nuorten kohdalla erityisen tärkeää, sillä se auttaa oppimaan ja sopeutumaan yhteiskuntaan. Lapset ja nuoret omaksuvat valtakulttuurin nopeammin kuin aikuiset, mutta tarvitsevat silti tukea omaksuakseen sen kokonaisvaltaisemmin. Erityisen tärkeää on muistaa tukea lapsia ja nuoria kotoutumisessa pitkään ja

johdonmukaisesti. Erityisesti siirryttäessä päiväkodista kouluun ja kouluasteelta toiselle tulee kiinnittää huomiota lapsen ja nuoren tukemiseen. (Korpela 2005, 29–31.)

Lain (L 9.4.1999/493) mukaan kunnalla on vastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunnan tulee järjestää palveluita, jotka edistävät ja tukevat kotoutumista. Kunnan tulee huolehtia myös siitä, että maahanmuuttajan kotoutumista edistetään ja tuetaan erilaisin toimenpitein ja palveluin. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 25.) Näitä palveluita lapsiin ja nuoriin liittyen ovat muun muassa S2-opetus ja Oksa-koulutus.

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma, joka edistää ja tukee hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja. Suunnitelman laatiminen on oleellinen osa kotoutumisprosessia. Myös alle 18-vuotiaille maahanmuuttajanuorille on mahdollisuus laatia kotoutumissuunnitelma, jos hän tai hänen vanhempansa pyytävät sitä tai viranomaiset katsovat nuoren hyötyvän suunnitelman laatimisesta. Normaalisti kotoutumissuunnitelmaan ovat oikeutettuja vain yli 18-vuotiaat maahanmuuttajat. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta, mutta sitä voidaan pidentää korkeintaan kahdella vuodella tiettyjen syiden vuoksi. Näitä syitä ovat esimerkiksi perusopetuksen oppimäärän hankkiminen tai luku- ja kirjoitustaidon hankkiminen. (Puura 2006.)

Kotouttamisohjelma Jyväskylässä

Jyväskylässä kirjoitettiin ensimmäinen kotoutumiseen liittyvä ohjelma vuonna 1996. Toinen Jyväskylän ja lähikuntien yhteinen ohjelma kirjoitettiin vuonna 2000. Tämän jälkeen Jyväskylästä on tullut entistä monikulttuurisempi kaupunki. Tämän myötä myös monikulttuurinen osaaminen on kasvanut, ja maahanmuuttajia on tullut aktiivisiksi toimijoiksi. Kotouttamisohjelman laatiminen kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi on keskeinen lain velvoite kunnille. Sen toimeenpano, toteutuminen ja seuranta kuuluvat myös

lain velvoitteisiin. Ohjelma sisältää suunnitelman toimenpiteistä, jotka edistävät kotoutumista. Lisäksi se sisältää suunnitelman toimenpiteistä, palveluista, yhteistyöstä ja vastuista sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamisesta, kun suunnitellaan palveluita. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 24–25.)

Jyväskylän maahanmuuttajapalveluilla on peruspalveluita tukeva rooli monikulttuurisuuskysymyksissä. Jyväskylän kaupunki on tehnyt strategian etnisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Strategian tavoitteet ovat

- *Valmius tiedottaa ja antaa palveluita eri kielellä esim. Internet ja tulkki- ja käännöspalvelut*
- *Eri etnisten ryhmien tuoman kielellisen ja ammatillisen lisäarvon ottaminen huomioon henkilöstön rekrytoinnissa, jolloin toimitaan myös esimerkkinä muille työnantajille*
- *Palveluiden kautta kulttuurituntemuksen ja suvaitsevaisuuden kasvattaminen henkilöstön ja kaupunkilaisen keskuudessa*
- *Työntekijöiden ja työyhteisöjen kannustaminen osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseen sekä uusien käytäntöjen luomiseen kansainvälisissä verkostoissa*

(Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 127)

Etnisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi tehdyn strategian lisäksi Jyväskylän kaupunki noudattaa lakia maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Lasten ja nuorten kohdalla lakia toteutetaan suurilta osin kouluissa ja kouluihin liittyvissä palveluissa. Koulut ovat kehittäneet muun muassa S2-opetuksen tukemaan maahanmuuttajalasten- ja nuorten luku- ja kirjoitustaitoa. Laissa tavoitteiksi on kirjattu

- *Maahanmuuttajat saavat perustiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta: perusoikeuksista ja velvollisuuksista sekä työelämästä*
- *Maahanmuuttajat saavat kielitaidon, jonka avulla he voivat työllistyä tai jatkaa opintojaan*
- *Luku- ja kirjoitustaidottomat tai muutoin vähän peruskoulutusta saaneet saavat luku- ja kirjoitustaidon tai täydentävää opetusta*
- *Maahanmuuttajilla on mahdollisuus saada kosketus maan asukkaisiin ja yhteiskuntaelämään*
- *Maahanmuuttajat osallistuvat tasavertaisina yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään*
- *Kotouttamisen edistämiseksi järjestetään alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja sekä*
- *Erytystä tukea tarvitseville ryhmille järjestetään toimenpiteitä ja palveluja*

(Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 29; L 9.4.1999/493, 7 §.)

4.2 Kotoutumiseen vaikuttavat tekijät

Suomalaisen voi olla vaikea ymmärtää maahanmuuttajan asemaa Suomessa. Maahanmuuttaja kuuluu usein suomalaisen yhteisön lisäksi myös oman maansa yhteisöön, sekä maahanmuuttajien omaan yhteisöön. Joidenkin lähipiiri muodostuu pelkästään maahanmuuttajista, joidenkin taas enemmän suomalaisista. (Räty 2002, 108–109.) Lisäksi mielessä ovat kotimaahan jääneet sukulaiset, joihin ei saa joissain tapauksissa yhteyttä.

Maahanmuuttajanuorella kotoutumiseen vaikuttavat vahvasti muiden nuorten mielipiteet ja asenteet. Nuoruus on herkkää aika myös maahanmuuttajille, ja erilaisuuden vuoksi voi kokea syrjintää. Lisäksi kielen opetteleminen voi vaikeuttaa suomalaisten kavereiden saamista. On mahdollista, että suomalaiset nuoret ovat myös suvaitsevaisempia, eivätkä he ole niin ennakkoluuloisia eri kulttuureita kohtaan.

Ympäristön tuki vaikuttaa oleellisesti kotoutumisen onnistumiseen. Suomessa yhteiskunta vaikuttaa maahanmuuttajien elämään toimenpiteillään ja politiikallaan. Maahan tultuaan kontaktit suomalaisten kanssa ovat melko vähäiset, ja maahanmuuttaja voi mahdollisesti saada myös virheellisen kuvan Suomen kulttuurista juopuneet kansalaiset nähtyään. Myöhemmin suomalaiset ystävät ja kontaktit ovat tärkeä osa yhteiskuntaan sopeutumisessa. He antavat laajemman kuvan kulttuurista oman elämänsä kautta. (Räty 2002, 114.)

Ympäristön kannustus helpottaa aloittamaan elämän Suomessa, mutta usein suomalaisen kulttuurin arkisia tapoja ei opeteta maahanmuuttajille, mikä vaikeuttaa heidän sopeutumistaan yhteiskuntaan. Kaupassa asiointi, suomalaiset pyhäpäivät ja hillitysti käyttäytyvä kansa ovat uusia asioita, jotka maahanmuuttajat oppivat käytännön elämässä. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu lisäksi sosiaaliturvajärjestelmä, jota monet maahanmuuttajat eivät tunne lainkaan. Maahanmuuttaja voi kohdata kaikkien elämänmuutosten jälkeen vielä rasismia. (Räty 2002, 114–115.)

Onnistuneen kotoutumisen tuloksena on kaksikulttuurisuus, jolloin maahanmuuttaja säilyttää sekä alkuperäisen kulttuurinsa että sopeutuu suomalaiseen kulttuuriin. Kaksikulttuurisuuteen pyrittäessä tärkeitä kotouttamista tukevia tekijöitä ovat koulutus, työ ja kielitaito. Nämä auttavat sopeutumaan uuteen yhteiskuntaan nopeammin. (Marjeta 1998, 37; 46.)

4.3 Kotoutumisen vaiheet

Kotoutuminen ei tapahdu hetkessä vaan siinä on nähtävissä eri vaihteita. Aluksi elämä uudessa maassa vaikuttaa hyvältä, ja elämä on mahdollisuuksia täynnä. Tämän jälkeen tulee ikävä entiseen maahan, jonne jäi mahdollisesti osa sukulaisista. Ajan myötä elämä alkaa kuitenkin tasoittua, ja arki muodostua. Silloin, kun maahanmuuttaja haluaa säilyttää entisen kulttuurinsa, mutta on valmis myös omaksumaan jotain uutta, hänen kotoutumisensa on

helpompaa. Sopeutuminen uuteen maahan vie vuosia, joten maahanmuuttajalta vaaditaan kärsivällisyyttä. (Maahanmuutto ja perhe, n.d.)

Minttu Rädyn (2002, 121) teoksessa Maahanmuuttaja asiakkaana on kuvattu kotoutumisen etenemistä vaiheittain. Ensimmäiseksi tulee kuherruskuukausivaihe, jolloin ihminen innostuu kaikesta uudesta. Hän on optimistinen ja uskoo oppivansa kielen nopeasti. Hän voi myös tietoisesti unohtaa ikävät muistot ja tunteet. Torjuntavaiheessa ihminen taas suhtautuu negatiivisesti uuteen kulttuuriinsa. Hän on turhautunut sopeutumisen hankaluuteen, ja alkaa ihannoida omaa kulttuuriaan. Torjuntavaiheessa ihminen alkaa jo ymmärtää, että hän on pysyvästi maahanmuuttaja. Torjuntavaiheen jälkeen tulee tasapainonhaku vaihe. Tällöin ihminen hyväksyy tosiasiat. Hän hahmottaa uuden elämänsä antamat mahdollisuudet ja rajoitukset. Useamman kulttuurin hallintavaiheessa ihminen on omaksunut kahden eri kulttuurin kielen, arvot ja tavat. Hän osaa elää arkea kahdessa eri kulttuurissa. (Räty 2002, 121.)

4.4 Koulun rooli kotouttajana

Nuorelle kotoutuminen on suomen kielen opiskelua, oman äidinkielen ja kulttuurin ylläpitämistä, identiteetin muodostamista ja oman paikan löytämistä. Maahanmuuttajanuorten kotoutumisongelmat ovat alkaneet näkyä yhteiskunnassamme. Koulun opetuksellisia tukitoimia on jo olemassa, mutta jatko-opiskeluja ajatellen uusia tukitoimia tarvittaisiin. Koulun on jo aiemmin täytynyt muuttaa käytänteitään maahanmuuttajaoppilaiden lisääntyttyä ja opettajat kehittävät jatkuvasti maahanmuuttajaopetusta vastaamaan eri kieli- ja koulutustaustaltaan tulevien oppilaiden tarpeita. Koulu yhteisöt ovat siis muuttumassa monikulttuurisemmiksi. (Kosonen 2001, 149; 151.)

Opettajat vaikuttavat omilla asenteillaan myös suomalaisten oppilaiden suhtautumiseen maahanmuuttajaoppilaisiin. Opettajat saattavat pyrkiä moniarvoisuuteen, mutta kohtelevat tasa-arvon näkökulmasta kaikkia oppilaita suomalaisen kulttuurin tavoilla. Tällöin eri kulttuureita ei oteta huomioon tarpeeksi, ja maahanmuuttajanuorten erityistarpeet unohdetaan. Tällainen

kohtelu voi siis jopa lisätä eriarvoisuutta suomalaisten ja ulkomaalaisten nuorten välillä. (Kosonen 2001, 151). Asenteet vaikuttavat lopulta myös sopeutumiseen. Positiivinen ilmapiiri mahdollistaa sosiaalisten verkostojen muodostumisen sekä myönteisen minäkuvan ylläpitämisen. (Liebkind, Jasinskaja-Lahti & Haaramo 2001, 139–140.)

Suomen kielen taito on oleellinen osa koulussa selviytymistä. Osa oppilaista ei pysty kunnolla seuramaan opetusta, ja resurssien puuttuessa opetusta ei voida eriyttää tarpeeksi. Eriyttäminen olisi tärkeää, sillä osa tarvitsisi tukea suomen kielessä selkeästi enemmän kuin muut. Suomen kielen opetusta tulisi tehostaa ja ryhmiä pienentää. Näin kielen oppiminen nopeutuisi, ja koulunkäynti helpottuisi. Opetuksen ohella maahanmuuttajanuori tarvitsee tukea kotoutuakseen myös koulun oppilashuollolta, psykologilta, kuraattorilta, terveydenhoitajalta sekä opettajilta. He ovat tärkeä tukiverkko maahanmuuttajanuorelle koulussa. (Kosonen 2001, 152–154.)

Liebkindin ja muiden (2001, 141–144) teoksessa esitellystä tutkimuksesta kävi ilmi, että maahanmuuttajatyttöjen on helpompaa sopeutua koulu yhteisöön kuin poikien. Lisäksi tytöt kokivat poikia useammin opettajan uskovan heidän koulumenestykseensä. Samassa tutkimuksessa selvisi, että syrjintäkokemukset vaikuttivat kielteisesti maahanmuuttajanuorten koulusopeutumiseen. Syrjintä heikensi itsetuntoa, sekä lisäsi stressiä.

Suurissa maissa, joissa on paljon kokemusta maahanmuuttajista, on alettu kehittää koulutusta parempaan suuntaan. Esimerkiksi Yhdysvalloissa maahanmuuttajia on jo useammassa sukupolvessa ja heitä on suuri osa väestöstä. Yhdysvalloissa on alettu myös huomata koulun suuri merkitys maahanmuuttajanuorten elämässä. Tästä syystä on aloitettu kolmivuotinen tutkimus maahanmuuttajanuorten kouluolojen parantamiseksi. (Children of immigrants in school, n.d.) Australiassa sen sijaan on huomattu aboriginaaliväestön vaikeus sopeutua koulukulttuuriin, ja on lähdetty kehittämään heidän opetustaan. Australiassa aboriginaalien koulutus ja kulttuurin säilyttäminen on koettu erityisen tärkeäksi alkuperäiskulttuurin säilyttämisen vuoksi. (Mair 2006.) Näistä maista myös Suomi voisi ottaa mallia koulutuksen kehittämisessä maahanmuuttajille.

5 PALVELUT MAAHANMUUTTAJILLE

Olemme koonneet alle teemoittain tietoa tutkimuksessamme kartoitetuista opintojen tukitoimista. Näiden palvelujen lisäksi maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden on mahdollista saada oman äidinkielen opetusta. Äidinkieli on tärkeä identiteetin kannalta ja hyvä äidinkielen taito edistää lapsen kehitystä kaikilla elämän osa-alueilla sekä lisää lapsen oppimista. Oman äidinkielen opetusta annetaan vapaaehtoisena, kun ryhmään kuuluu vähintään neljä oppilasta. (Mikkola & Heino 1997, 170.) Sitä voi saada niin peruskoulun, Oksa-koulutuksen, lukion kuin ammattiopistonkin aikana. Päätimme kuitenkin rajata tutkimusaihetta niin, että emme kartoittaneet nuorten kokemuksia oman äidinkielen opetuksesta.

5.1 Peruskouluun valmistava opetus

Perusopetuslaissa (L 21.8.1998/628) säädetään valmistavan opetuksen järjestämisestä ja laajuudesta. Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ja sen laajuus vastaa yhden vuoden oppimäärää. Kyseinen laki on taustalla kuntien järjestämässä valmistavassa opetuksessa. Alla olevasta taulukosta (taulukko 2) voi nähdä, kuinka valmistavaan opetukseen osallistuneiden määrä on kasvanut lähivuosina.

TAULUKKO 2. Perusopetuksen valmistavaan opetukseen osallistuneet vuosina 2002–2006 Suomessa. (Mukaiillen lähdeettä maahanmuuttajat, n.d.)

Vuosi	Opetukseen osallistuneet yhteensä
2002	1497

2003	1449
2004	1475
2005	1459
2006	1711

Perusopetukseen valmistavaa opetusta järjestetään 7-16-vuotiaille maahanmuuttajaoppilaille, jotka ovat vasta Suomeen tulleita ja joiden suomen kielen taito ei riitä perusopetuksen ryhmässä opiskeluun. Valmistavan opetuksen kesto vaihtelee puolesta vuodesta vuoteen, jonka jälkeen oppilas siirtyy perusopetukseen. Valmistavaa opetusta annetaan omissa ryhmissä alakouluun tai yläkouluun sijoittuville oppilaille ja ryhmäkoot vaihtelevat neljästä kahteentoista oppilaaseen. Kunta voi lisäksi halutessaan järjestää esiopetusikäisille maahanmuuttajalapsille valmistavaa opetusta omissa ryhmissään. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 2008.)

Keskeisenä tavoitteena valmistavassa opetuksessa on luoda maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle turvallinen oppimisympäristö. Se mahdollistaa sopeutumisen suomalaiseen kouluun ja kulttuuriin. Tavoitteena on myös vahvistaa oppilaan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa toimivaa kaksikielisyyttä. Valmistavan opetuksen avulla pyritään edistämään maahanmuuttajataustaisen oppilaan tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Valmistavassa opetuksessa oppilas saavuttaa kielelliset, tiedolliset ja sosiaaliset perusvalmiudet perusopetuksen ryhmään siirtymistä varten. Keskeistä opetuksessa on suomen kielen oppiminen ja eri oppiaineisiin perehtyminen. Opetuksessa huomioidaan, että oppijat ovat iältään, kehitystaustaltaan, oppimisvalmiuksiltaan ja kulttuuritaustoiltaan erilaisia. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 2008.)

Valmistavan luokan oppilaita integroidaan ikätasoaan vastaaviin perusopetuksen ryhmiin siinä vaiheessa, kun heillä on siihen riittävät valmiudet. Integrointi aloitetaan yleensä taideaineissa tai matematiikassa oppilaan edellytysten perusteella ja sitä laajennetaan vähitellen oppilaan opinto-ohjelman mukaisesti. Integroinnin tarkoituksena on edistää

maahanmuuttajataustaisen oppilaan kotoutumista, sosiaalisen kielitaidon kehittymistä ja oppiaineen sisällön omaksumista. (Opetushallitus 2004, 4.)

Valmistavan opetuksen jälkeen maahanmuuttajaoppilaat siirtyvät suomalaiseen luokkaan tavallisesti omaa asuinalueensa lähinnä olevaan tukitoimikouluun. Tukitoimikoulussa maahanmuuttajien opiskelua tuetaan erityisin tukitoimin, mutta muuten koulu on aivan tavallinen suomalainen koulu. Opettajien apuna on kieliavustajia ja opettajat ovat perehtyneet maahanmuuttajien opettamiseen. Tukitoimikoulusta löytyy myös oppimateriaalia, joka on tarkoitettuja maahanmuuttajien opetukseen. Oppimateriaalia ovat esimerkiksi sanakirjat, erilaiset tietokoneohjelmat ja äänitteet. (Koulut ja oppilaitokset, n.d.)

Erityisen haastavaa on niin sanotusti myöhään Suomeen tulleiden maahanmuuttajanuorten opetuksen järjestäminen. Maahanmuuttajanuori, joka tulee Suomeen yläkouluiäkisenä, opiskelee valmistavassa opetuksessa noin vuoden ajan. Opetuksen pääpaino on silloin luku- ja kirjoitustaidon oppiminen. Opetuksessa keskitytään perusasioihin, jotka tukevat arkitilanteista selviytymistä ja identiteetin kehitystä. Yksi vuosi ei kuitenkaan tavallisesti ole riittävä aika, jotta esimerkiksi yläkoulun reaaliaineiden oppiminen suomen kielellä onnistuisi. Jatko-opintoihin sijoittuminen on tämän takia ongelmallista ja oikean oppimispolun löytäminen vaatiikin räätälöintiä. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006; Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 2008.)

5.2 Suomi toisena kielenä -opetus

Jo 1970 -luvulta lähtien, maahanmuuttajat ovat saaneet peruskoulussa suomen kielen opetusta tukiopetuksena ylimääräisen valtionavustuksen turvin. Tästä on vähitellen muotoutunut opetussuunnitelmaan suomi toisena kielenä -oppimäärä eli S2 -opetus. Tätä lyhennettä käytämme jatkossa. S2 on yksi äidinkieli- ja kirjallisuus – oppiaineen oppimäärästä. Maahanmuuttajaoppilaalla on takanaan oma kulttuurinsa, kielensä ja niiden käsitteistö. Hän osaa jo

valmiiksi jonkin muun kielen rakenteen ja säännöstön, eli hän ei siis ryhdy aivan tyhjästä opiskelemaan suomea toisena kielenään. (Mikkola & Heino 1997, 173.)

S2 -oppimäärä eroaa sisällöltään ja tavoitteiltaan suomi äidinkielenä -oppimäärästä. Tavoitteena S2 -opetuksessa on, että oppilas saavuttaa mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielitaidon osa-alueilla peruskoulun loppuun mennessä. S2 -opetuksessa pyritään myös siihen, että oppilas peruskoulun jälkeen kykenisi jatkamaan opintojaan ja opiskelemaan täysipainoisesti suomen kielellä kaikkia perusopetuksen oppiaineita. S2 -opetus järjestetään kouluissa joko osana koulun opetusta tai ylimääräisten resurssien avulla. Ylimääräiset resurssit tarkoittavat joko erillistä valtionavustusta tai koulun tukiovetusresursseja. (Opetushallitus 2004, 4.)

S2 -opetuksen asema on koko ajan vahvistumassa. S2 -oppimäärä sisältyy peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin ja tämä mahdollistaa opetuksen yhä systemaattisemman suunnittelun. (Mikkola & Heino 1997, 173.) S2 -opetuksen oppilaat jaetaan ryhmiin suomen kielen taidon perusteella. Oppiminen etenee tasoittain, ei luokka-asteittain. Tasot erotetaan Suomeen tulon, oppilaan edistymisen sekä S2 -opetuksen aloittamisen ajankohdan perusteella. Samalla tasolla opiskelee oppimistaustoiltaan ja iältään hyvinkin erilaisia oppilaita. Opetuksessa otetaan huomioon myös muiden oppiaineiden sisältöjä, käsitteitä ja sanastoa, sillä suomen kieli on sekä oppimisen väline, että kohde. (S2 – Suomi toisena kielenä -OPS 2007.)

S2 -oppimäärä on vakiintunut perusopetuksen yhdeksi oppiaineeksi Jyväskylässä. Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelmasta (2006, 44) kuitenkin ilmenee, että S2 -opetuksen resursointi ei ole vielä riittävällä tasolla. Lisäresurssia kaivattaisiin muun muassa kieliavustajien palkkaamiseen. Kouluihin kaivattaisiin myös kiertävää S2 -opettajaa.

S2 -opetusta voidaan järjestää oppilaan perusopetusryhmän äidinkielen tuntien aikana. Tällöin S2 -oppilaat opiskelevat omissa ryhmissään samaan aikaan, kun muilla on suomi äidinkielenä -opetusta. Opetusta voidaan

järjestää myös joidenkin muiden aineiden, kuten uskonnon tuntien aikana. S2-opetuksen vähimmäismäärä tulisi olla kuudesta kahdeksaan tuntiin viikossa. Keskeistä on, ettei opetusta ole normaalin kouluajan ulkopuolella. (S2 – Suomi toisena kielenä -OPS 2007.)

5.3 Tukiopetus peruskoulussa

Perusopetuslain (L 21.8.1998/628) mukaan tukiopetusta tulee antaa opinnoissa tilapäisesti jälkeenjääneille tai muutoin erityistä tukea tarvitseville oppilaille. Peruskoulun tukiopetusresursseihin voi saada erityistä valtionavustusta. Se on tarkoitettu maahanmuuttajaoppilaiden tukiopetukseen eri oppiaineissa, joko suomeksi tai oppilaan omalla äidinkielellä. Maahanmuuttajien tukiopetukseen olisi hyvä varata erillisiä resursseja, mutta käytännöt vaihtelevat kouluittain ja kunnittain. (Opetushallitus 2004, 4-5.)

5.4 Oksa-koulutus

Jyväskylän ammattiopiston järjestämä OKSA-koulutus (Ohjaavan kasvatuksen aikuislinja) tarjoaa perus- tai lisäopetusta opiskelijoille, joilta opiskelumotivaatiota löytyy. Näiltä opiskelijoilta peruskoulun päättötodistus joko puuttuu tai päättötodistuksen arvosanat ovat jääneet niin heikoksi, että niillä ei pääse haluamiinsa jatko-opintoihin. Oksassa saatu tuki ja parantunut käyttökieli auttavat maahanmuuttajaopiskelijoita kuten muitakin opiskelijoita saamaan itsevarmuutta ja luottamusta selvitä elämässä sekä tulevilla opinnoilla. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 53.)

Oksa-koulutuksen perusopetuksessa suoritetaan peruskoulun päättötodistus. Työpäiviä on 190 ja opiskeluun kuuluu myös kolmen viikon työelämään tutustuminen (TET) jakso. Lisäopetuksessa eli niin sanotulla kymppiluokalla pyritään korottamaan päättötodistuksen arvosanoja ja opetusta annetaan vähintään 1000 tuntia. Lisäopetuksessa voi olla vain yhden vuoden ajan ja

mikäli sen keskeyttää kerran, sitä ei voi aloittaa uudelleen. (Opiskelu Oksa-koulutuksessa, n.d.)

Henkilökohtainen opetussuunnitelma on keskeinen työväline Oksa-koulutuksessa. Sen opiskelija tekee yhdessä huoltajan ja opinto-ohjaajan kanssa opintojen alussa. Opiskelijat pyritään sijoittamaan parhaaseen mahdolliseen ryhmään oman oppimisensa kannalta. Sijoittaminen ryhmiin tehdään lähtötasokartoituksen perusteella. Erilaisia ryhmävaihtoehtoja ovat esimerkiksi pienryhmä, 2-vuotinen ryhmä, itseohjautuva ryhmä sekä kotona itsenäinen opiskelu. Oppilaiden tausta ja lähtötaso otetaan huomioon opintoja suunniteltaessa. Oksa-koulutuksessa oppiminen on yksilöllistä ja siellä käytetään monipuolisia menetelmiä ja työtapoja. Jokainen opiskelija luo yksilölliset tavoitteensa ja Oksassa luotetaan jokaisen mahdollisuuksiin oppia. (Opiskelu Oksa-koulutuksessa, n.d.)

Kalermion kehittämishankeraportista ilmenee, että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden %-osuus kaikista Oksa-koulutuksen oppilaista vuonna 2007 oli 16,9 prosenttia, kuten alla olevasta taulukosta (taulukko 3) näkee. Määrä on tasaisesti noussut vuodesta 1997 asti, jolloin Oksa-koulutus perustettiin. Suurin osa maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista on perusopetuksessa hankkimassa päättötodistusta. (Kalermo 2008, 17-18, 19.)

TAULUKKO 3. Maahanmuuttajien määrä Oksa-koulutuksessa vuosina 1999–2007 (Kalermo 2008, 19).

Lukuvuoden alkamisvuosi	Maahanmuuttajia	Kokonaismäärä	%-osuus
v. 1999	1	35	2,90 %
v. 2000	17	83	8,40 %
v. 2001	11	120	9,20 %
v. 2002	7	111	6,30 %
v. 2003	18	126	14,30 %
v. 2004	23	174	13,20 %
v. 2005	25	160	15,60 %

v. 2006	29	175	16,60 %
v. 2007	34	201	16,90 %

Oksa-koulutuksessa olevien niin maahanmuuttajataustaisten kuin muidenkin opiskelijoiden kanssa on jatkuvasti keskusteluja. Keskusteluissa opiskelijat voivat esittää mahdollisia toiveitaan koulunkäynnin suhteen ja kertoa opintoihinsa ja elämäänsä liittyvistä asioista. Keskustelut otetaan huomioon, kun tehdään oppilaita koskevia suunnitelmia. Näiden keskustelujen ja opiskelijoiden toiveiden pohjalta on tehty esimerkiksi ryhmävaihdoksia ja tukea opiskeluun on järjestetty. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 54.)

Oppilaan on mahdollista saada tukiopetusta kaikissa oppiaineissa ja yleensäkin koulutyössä tarvettaan vastaavasti. Tukiopetuksella pyritään siihen, että oppilaat etenisivät opinnoissaan edellytyksiään vastaavalla tavalla. Opetuksen järjestämisessä on mahdollista käyttää myös erityisopettajan asiantuntemusta. Opetuksella pyritään erityisesti tukemaan maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kasvua sekä suomalaisen että oman kulttuurinsa kieli- ja kulttuuriyhteisönsä aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi. (Opiskelu Oksa-koulutuksessa, n.d.)

5.5 Lukio

Cygnaeuksen, Lyseon ja Voionmaan lukion yhteiseen opetussuunnitelmaan (2005) on kirjattu, että maahanmuuttajien lukio-opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelman perusteita ja lukion paikallista opintosuunnitelmaa. Opetuksessa otetaan kuitenkin huomioon maahanmuuttajaopiskelijoiden taustat ja lähtökohdat kuten suomen kielen taito, maassaoloaika, äidinkieli ja kulttuuri sekä aikaisempi koulunkäynti.

On luonnollista jatkaa S2 -oppiaineen opiskelua myös lukiossa, mikäli suomen

kielen taidon ei arvioida olevan äidinkielen tasoisen kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Lukion S2 -opetus on järjestetty kunnissa eri tavoilla. Esimerkiksi Jyväskylässä S2 -opetus on keskitetty yhteen keskustan lukioista. S2 -opetuksen keskeisenä tavoitteena on hyvän suomen kielen taidon saavuttaminen. Sen avulla pyritään siihen, että opiskelija pystyisi täysipainoisesti opiskelemaan lukion kaikkia oppiaineita. S2 -opetuksella pyritään luomaan opiskelijalle mahdollisuudet jatkaa opintojaan sekä selviytyä työelämässä suomen kielellä. (Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä).

Lukiossa opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ohjauksena ja pienryhmäohjauksena. Opinto-ohjaus tukee opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa. Ohjauksen tehtävänä on edistää opiskelijoiden hyvinvointia, koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä ehkäistä syrjäytymistä. Opinto-ohjaus kehittää lisäksi opiskelijan valmiuksia tehdä elämänuraa ja koulutusta koskevia suunnitelmia ja valintoja. Opinto-ohjaajan avulla opiskelija suunnittelee oman henkilökohtaisen opetussuunnitelmansa ja yhdessä seurataan sen toteutumista. (Opinto-ohjaus 2005.)

Opetushallituksen teettämän tutkimuksen mukaan Suomen lukioiden opinto-ohjaajilla on hyvin erilaisia ajatuksia siitä, onko maahanmuuttajaopiskelijoilla opinto-ohjauksessa maahanmuuttajuuteen liittyviä erityistarpeita. Kaiken kaikkiaan myönteinen suhtautuminen maahanmuuttajien ohjaukseen kuitenkin korostui. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajaopiskelijat käyvät keskimäärin enemmän opinto-ohjaajan luona kuin suomalaiset opiskelijat. He käyvät varmistamassa, ymmärsivätkö oikein tai kysymässä, jos eivät ymmärtäneet jotain yhteistä asiaa. Maahanmuuttajaopiskelijat käyvät myös usein tekemässä kurssivalintoja opinto-ohjauksessa, koska siihen tarvitaan ohjausta ja kotona ei tietokonetta välttämättä myöskään ole. Yhdeksi syyksi maahanmuuttajaopiskelijoiden käyntimäärän suuruuteen arveltiin, että maahanmuuttajaopiskelijoille oli jo perusopetuksessa muodostunut hyvä kuva siitä, että henkilökohtaistakin ohjausta oli tarjolla ja se oli hyödyllistä. (Ikonen & Jääskeläinen 2006, 76.) Tutkimus osoittaa, että tarvetta opinto-ohjaukseen tosiaan on ja varsinkin maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille se on tärkeää.

Jyväskylän lukioissa erityisenä haasteena on maahanmuuttajaopiskelijoiden suuri keskeyttämisprosentti. Maahanmuuttajaopiskelijoiden opinto-ohjaukseen käytetään kyllä suhteellisen runsaasti aikaa, mutta kuitenkin se ei tunnu riittävän. Monikulttuurisuusohjelmassa esitetäänkin, että opetustoimeen tarvittaisiin henkilö, joka nimenomaan vastaisi maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjauksesta niin perusopetuksessa kuin lukio-opetuksessakin. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 45.)

5.6 Ammattiopisto

Ammatillinen koulutus on yhä halutumpi vaihtoehto peruskoulun jälkeiseksi opintopoluksi. Ammattiopistoissa suoritettava ammatillinen koulutus on selkeä väylä työhön tai jatko-opintoihin. Kaikkien ammatillisten perustutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa ja tavoitteena on, että ammatillinen koulutus suoritetaan kolmessa vuodessa. (Tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat yhteinen osa 2006, 1, 11.)

Jyväskylän ammattiopistossa myös maahanmuuttajataustaiset opiskelijat huomioidaan. Maahanmuuttajaopiskelijoiden oman äidinkielen säilyttämistä ja kehittämistä tuetaan. Tavoitteena on opiskelijoiden toimiva kaksikielisyys. Maahanmuuttajaopiskelijoilla on lisäksi mahdollisuus korvata S2 -opinnoilla ruotsin kielen opinnot. S2 -opinnot järjestetään yleensä opintojen alkuvaiheessa. Maahanmuuttajaopiskelijoille järjestetään myös tukitoimia, kuten tukiopetusta niissä oppiaineissa, joissa he sitä tarvitsevat. (Tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat yhteinen osa 2006, 26-27.)

Jyväskylän ammattiopiston opetussuunnitelmaan (2006) on laadittu ohjeet myös opinto-ohjauksesta. Opinto-ohjauksen tavoitteena on tukea kaikkia opiskelijoita ammatillisessa suuntautumisessa ja auttaa valintojen teossa. Suurin tarve opintojen ohjaukseen on tavallisemmin opintojen alkuvaiheessa. Riittävällä opinto-ohjauksella tuetaan koulutuksen tavoitteiden saavuttamista sekä opiskelijälähtöisyyttä. (Tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat yhteinen osa 2006, 15.)

Ammattiopistolle löytyy myös vaihtoehtoja. Helsingissä toimii Vaihtoehtoinen ammatti- ja oppisopimuskoulu, joka tarjoaa yksilöllistä ja räätälöityä opetusta. Koulu on tarkoitettu opiskelijoille, joille on tullut vaikeuksia tavallisessa koulussa. Esimerkiksi juuri maahanmuuttajaopiskelijat, joilla on kielitaidossa ongelmia ovat sopiva kohderyhmä. Vaihtoehtoisen ammattikoulun opiskelijoista 60 prosenttia onkin maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Teoriaopetuksen sijasta opettajat opettavat käytännössä kädestä pitäen. Tuloksena on motivoituneita kädentaitojen osaajia jotka vastaavat yritysten ennalta kartoitettuihin työvoimantarpeisiin. (Piispanen 2007.) Tällaiselle ammattiopistoon rinnastettavalle toimintamallille olisi varmasti tarvetta myös Jyväskylässä, sekä koko maassa. Vaihtoehtoinen ammattikoulu on koulutusmuoto, jossa keskitytään enemmän käytännön opiskeluun ja se voisi tarjota maahanmuuttajanuorille paremmat mahdollisuudet työelämään.

5.7 Läksykerho

Jyväskylässä toimivat läksykerhot saivat alkunsa Helmi-projektista vuonna 2003. Helmi-projektin projektikoordinaattori Lahcen Abahassine veti projektia, joka sopeutti jyväskyläläisiä maahanmuuttajanuoria ja heidän vanhempiaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Läksykerhot olivat yksi projektin hanketoiminnoista. Helmi-projekti päättyi vuoden 2007 lopussa, mutta kaupunki päätti vakiinnuttaa projektin käytäntöjä, kuten läksykerhon omaksi toiminnakseen maahanmuuttajapalveluiden yksikköön. (Helmen tuella uusi kotimaa tutummaksi 2008, 30.) Läksykerho ei siis ole koulujen tuottamaa palvelua, ja se on kehitetty tukemaan erityisesti maahanmuuttajanuorten tarpeita.

Läksykerhoja järjestetään keskustassa, Kuokkalassa ja Huhtasuolla. Keskustassa läksykerho on maanantaisin ja keskiviikkoisin kello 17.00-19.00 ja se on tarkoitettu lukio- ja ammattikouluikäisille. Kuokkalassa ja Huhtasuolla läksykerhot ovat tiistaisin ja torstaisin kello 16.00-18.00 ja ne on tarkoitettu ala- ja yläkouluikäisille. Läksykerhoja toteutetaan yhdessä Jyväskylän

ammattikorkeakoulun, Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen ja Jyväskylän ammattiopiston kanssa. Mukana on myös eri järjestöjä ja yksittäisiä vapaaehtoisia. (Helmen tuella uusi kotimaa tutummaksi 2008, 31.) Läksykerhossa käy eri kansallisuuksia, mutta on huomattu, että suurimpien maahanmuuttajaryhmien (venäläiset ja virolaiset) edustajat eivät käy läksykerhossa.

Läksykerhoissa maahanmuuttajanuoret saavat henkilökohtaista opastusta ja tukea läksyjen tekoon. Läksykerhon aikana nuoret voivat tehdä kotitehtäviään, valmistautua kokeisiin tai tehdä tietokoneella projekteja ja muita tehtäviä apunaan eri alojen suomalaiset opiskelijat. Läksykerhoissa nuoret saavat mahdollisuuden myös keskustella ohjaajien kanssa arkisista ja elämään liittyvistä asioista, ja ohjaajat pääsevät tutustumaan monikulttuuriseen ympäristöön. Läksykerho toimii siis myös sosiaalisena foorumina. Läksykerhon nuoret ovat yleensä motivoituneita koulunkäyntiin, mutta heiltä saattaa puuttua opiskelussa tarvittava tuki. Tähän tarpeeseen vastaavat läksykerhot, jotka ennaltaehkäisevät syrjäytymistä ja antavat tukea opinnoissa pärjäämiseen. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 63.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen taustaa

Mietimme yhdessä sopivaa aihetta opinnäytetyölle, ja molemmat tulimme siihen tulokseen, että haluaisimme tehdä sen maahanmuuttajataustaisista nuorista ja lapsista. Aiheen valintaan vaikutti molempien kiinnostus maahanmuuttajia ja nuoria kohtaan sekä maahanmuuttajien kasvanut määrä Suomessa. Lisäksi meitä kiinnosti maahanmuuttajanuorille suunnatut palvelut ja niiden toimivuus. Yksi tärkeä syy maahanmuuttajuusteeman valitsemiseen oli myös se, että omassa työssämme asiakkaina tulee varmasti olemaan myös maahanmuuttajia, riippumatta siitä missä sosiaalialan työssä tulemme

työskentelemään.

Tutkimuksemme sai alkunsa, kun otimme yhteyttä Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluiden johtajaan Kati Turtiaiseen, joka suostui yhteistyökumppaniksemme. Yhteisessä palaverissa Kati Turtiaisen ja maahanmuuttajapalveluiden ohjaajan Lahcen Abahassine kanssa tarkensimme ja rajasimme opinnäytetyön aihetta. Päädyimme rajaamaan tutkimusaiheen päivähoitoon ja koulumaailman, sillä Abahassine on vahvasti mukana maahanmuuttajanuorten koulumaailmassa. Näin ollen hän oli suunnan näyttäjä opinnäytetyön lopulliselle aiheelle. Opinnäytetyömme työelämän ohjaaja oli lopulta Lahcen Abahassine, sillä hän organisoi läksykerhot, jonka yhteydessä teimme haastattelut. Abahassisella oli myös kontakteja nuoriin ja hän auttoi meitä löytämään haastateltavia. Opinnäytetyön prosessin edetessä päivähoito jäi kuitenkin kokonaan pois tutkimuksestamme.

6.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on tuoda uutta tietoa peruskoulun, Oksa-koulutuksen, lukion, ammattiopiston ja läksykerhon palveluiden toimivuudesta maahanmuuttajanuorten kokemana. Toinen tutkimuksemme tarkoitus on myös saada tietoa palveluiden tämän hetkisestä tilanteesta, ja selvittää toimivatko ne asiakkaiden näkökulmasta toivotulla tavalla. Tutkimustehtävät olemme tiivistäneet seuraaviksi tutkimuskysymyksiksi, mihin haluamme saada vastaukset.

- Miten peruskoulun, Oksa-koulutuksen, lukion, ammattiopiston ja läksykerhon tarjoamat palvelut toimivat maahanmuuttajanuorten näkökulmasta?
- Onko maahanmuuttajanuorten erityistarpeet otettu riittävästi huomioon?
- Miten nuorten mielestä palveluita voitaisiin kehittää, mikäli jotain puutteita löytyy?

6.3 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). Halusimme antaa haastateltaville mahdollisuuden kertoa kokonaisvaltaisesti omista kokemuksistaan ja tahdoimme saada haastateltavien äänen kuuluviin. Halusimme, että haastattelu olisi henkilökohtainen eikä kukaan haastateltava joutuisi täyttämään lomakkeita. Tähän päädyttiin siitä syystä, että haastateltavien kielitaitoa ei tarkasti tiedetty, ja halusimme kaikkien ymmärtävän kysymykset. Haastattelu sopii paremmin silloin, kun tutkimusjoukolla voi olla vaikeuksia kyselylomakkeen täytössä. Haastattelu on menetelmänä joustava mahdollistaen kysymysten selittämisen ja tarkentamisen sekä lisäkysymykset. Haastattelu antaa myös mahdollisuuden tulkita vastauksia enemmän kuin esimerkiksi kyselylomakkeen käyttäminen (Hirsjärvi ym. 2007, 200).

Päätimme tehdä myös koehaastattelun, jonka tarkoituksena oli testata haastattelulomakkeen toimivuutta. Harjoitushaastattelu sujui niin hyvin, että toteutimme sen jälkeiset haastattelut samalla tavoin. Otimme myös koehaastattelun mukaan tutkimukseemme sen onnistuttua.

6.4 Teemahaastattelu

Haastattelumme toteutettiin teemahaastatteluna, joka kuuluu puolistrukturoituihin haastatteluihin. Ruusuvuoren & Tiittulan teoksessa Hirsjärvi & Hurme (2001) asettavat puolistrukturoidun haastattelun strukturoitujen ja strukturoimattomien haastattelujen välimaastoon. Luonteenomaista puolistrukturoidulle haastattelulle on, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska haastattelun eri aihepiirit, teema-alueet, ovat kaikille sama. Menetelmässä ei kuitenkaan ole

strukturoidulle haastattelulle luonteenomaista kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä. Haastattelijä voi siis esimerkiksi vaihdella kysymysten sanamuotoa, vaikka kysymykset on ennalta määrätty. Teemahaastattelulle on myös luonteenomaista haastateltavien pieni määrä, mikä toteutui omassa työssämme. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Teimme teemoittain etenevän haastattelulomakkeen ja muokkasimme sitä yhdessä ohjaavien opettajiemme ja työelämänohjaajan kanssa. Pääteemoiksi haastattelulomakkeeseen muotoutuivat lopulta peruskoulu, oksa-koulutus, lukio, ammattiopisto ja läksykerho. Perusopetusteemassa kartoitimme valmistavaa opetusta ja sen riittävyttä, peruskoulun aloittamisen vaikeutta, tukiovetusta sekä S2 -opetusta. Oksa-koulutus teemaosuudessa halusimme selvittää kauanko haastateltavat olivat Oksassa opiskelleet ja miten tukiovetus erosi peruskoulun tukiovetuksesta. Kartoitimme myös Oksan vaikutusta opiskelumotivaatioon sekä Oksa-koulutuksen kehittämistä. Lukio- ja ammattiopistoteeman kohdalla pureuduimme opinto-ohjaukseen, S2 -opetukseen, koulussa kohdattuihin asenteisiin ja opettajien suunnalta tulevaan huomioimiseen sekä opetuksen kehittämiseen. Läksykerhoteemassa kartoitimme läksykerhoissa käymistä, toimipisteiden ja ajoitusten toimivuutta sekä läksykerhosta saatua hyötyä. Lisäksi halusimme selvittää mitä hyvää ja mitä kehitettävää läksykerhoissa on. Jokaisen teeman alle olimme muokanneet muutamia kysymyksiä, jotka antoivat haastateltaville mahdollisuuden vastata tuoden esille heidän omia kokemuksiaan kysyttävistä asioista.

Meidän mielestämme oli helpointa valita haastattelumuoto, joka sallisi meidän joustaa, sillä kieli- ja kulttuurikysymysten vuoksi maahanmuuttajataustaisten haastatteleminen ei välttämättä ole samanlaista kuin suomalaisten. Totesimme valintamme sopivaksi kun huomasimme, että kysymyksiä joutui tarkentamaan ja selittämään, sillä haastateltavat eivät ymmärtäneet aina kysymystä. Lisäksi joidenkin haastateltavien vastaukset olivat niin laajoja, että he saattoivat vastata jo seuraavaankin kysymykseen samalla. Tästä syystä oli siis hyvä, että pystyimme vaihtamaan esimerkiksi kysymysten paikkaa tai muuttamaan kysymyksen muotoa.

6.5 Tutkimusaineiston keruu ja käsittely

Tavoitteenamme oli haastatella kymmentä maahanmuuttajalasta ja – nuorta, joista noin puolet olisi lapsia ja noin puolet nuoria. Pyrimme löytämään haastateltavat läksykerhon yhteydestä ja halusimmekin etukäteen tutustua nuoriin, jotta olisimme haastattelutilanteessa jo ennalta tuttuja ja tilanne olisi siten luontevampi. Tämän vuoksi kävimme itse useiden kuukausien aikana läksykerhossa ohjaamassa nuoria. Olimme myös mukana maahanmuuttajapalveluiden maahanmuuttajalapsille ja -nuorille järjestetyllä päiväleirillä Vesalassa kesällä 2008. Leirin aikana saimme mahdollisuuden tutustua lapsiin ja nuoriin paremmin yhteisen tekemisen merkeissä.

Maahanmuuttajanuoria löysimme läksykerhosta haastateltavaksi, mutta haasteena oli löytää maahanmuuttajalapsia, joilla olisi suomalaisesta päivähoidosta kokemuksia. Yritimme etsiä näitä lapsia haastateltavaksi läksykerhojen ja omien kontaktiemme kautta. Muutamat maahanmuuttajataustaiset lapset, jotka olimme löytäneet omien kontaktiemme kautta, olisivat halunneet osallistua haastatteluun vain puhelimen välityksellä. He eivät siis käyneet läksykerhossa, joten heille kätevintä olisi ollut puhelinhaastattelu. Puhelinhaastattelu ei kuitenkaan sovellu kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään kovinkaan hyvin ja halusimme toteuttaa kaikki haastattelut kasvotusten. Tämän vuoksi päätimmekin luopua kokonaan lapsinäkökulmasta ja päivähoitokokemusten tutkimisesta.

Tutkimusjoukkoomme kuului lopulta seitsemän täysi-ikäistä maahanmuuttajanuorta Jyväskylästä, viisi tyttöä ja kaksi poikaa. Ikähaarukka oli 18–23 ikävuoden välillä, ja keski-ikä oli 19,5 vuotta. Haasteltavat olivat saapuneet Suomeen vuosien 1999–2004 aikana. He olivat olleet Suomessa neljästä yhdeksään vuotta, mutta keskimäärin yli kuusi vuotta. Tutkimusjoukossa oli neljä afgaania, yksi kurdi, yksi vietnamilainen ja yksi sudanilainen. Aluksi ajattelimme haastatella myös alle 18-vuotiaita nuoria, mutta tutkimusprosessin aikana haastattelijoukko muodostui täysi-ikäisiksi nuoriksi. Koimme kuitenkin, että saimme tarpeeksi kattavaa aineistoa myös

täysi-ikäisiltä nuorilta, sillä he muistivat hyvin omia kokemuksiaan esimerkiksi valmistavalta luokalta. Osan haastateltavista valitsimme yhteistyössä Lahcen Abahassisen kanssa, ja muut haastateltavista valitsimme itse läksykerhon yhteydessä. Haastateltavat osallistuivat aktiivisesti haastatteluihin ja kukaan nuorista ei kieltäytynyt haastattelupyynnöstä.

Hirsijärven ja muiden (2007, 160) mukaan kvalitatiivinen aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Oman aineistomme kokoaminen toteutui näin, sillä haastattelut tehtiin haastateltaville tutussa paikassa; pääosin läksykerhon yhteydessä sekä kahden haastateltavan työpaikalla. Tällä myös vältimme sen, että haastatteluista ei koitunut mitään ylimääräistä vaivaa haastateltaville. Haastattelupaikoissa valitsimme sellaisen tilan, missä läsnä ei ollut muita ihmisiä kuin me ja haastateltava. Ei siis ollut ylimääräisiä häiriötekijöitä, jotka olisivat voineet häiritä haastattelutilannetta

Nauhoitimme kaikki haastattelut kasetille, ja kirjoitimme aineiston puhtaaksi sanasta sanaan, eli litteroimme aineiston. Litteroinnin voi tehdä koko haastatteludialogista tai valikoiden, esimerkiksi vain teema-alueista. On mahdollista myös tehdä päätelmiä suoraan tallennetusta aineistosta, ilman, että aineistoa kirjoitetaan tekstiksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138.) Sanasta sanaan kirjoittaminen on työlästä ja aikaa vievää, mutta halusimme litteroida koko aineiston mahdollisimman tarkasti. Koko aineiston litterointi helpotti mielestämme aineiston myöhempää käsittelyä ja analyysia. Ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta aineiston litteroinnin tarkkuudesta. Onkin tutkijan päätettävissä kuinka tarkkaan litterointiin on syytä ryhtyä. Tutkimustehtävä ja tutkimusote myös osaltaan vaikuttavat litteroinnin tarkkuuteen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 139.)

Haastattelut kestivät noin 15–30 minuuttia riippuen hieman vastaajasta. Osalla oli todella paljon kerrottavaa, osalla taas vähemmän. Teimme haastattelut pääasiallisesti kahdestaan, mutta aina haastattelun ajankohta ei sopinut molemmille, jonka vuoksi toinen joutui haastattelemaan yksin. Teimme siten, että toinen oli haastatteluvastuussa, ja kysyi kaikki kysymykset. Toinen pystyi tekemään tarkentavia kysymyksiä ja havainnoimaan ei kielellisiä vihjeitä, mutta muuten toinen ei juuri osallistunut. Teimme näin siitä syystä, että

koimme haastateltavalle selkeämmäksi, mikäli vain toinen esittää kysymykset.

6.6 Tulosten analysointi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analysoiminen on vaativaa (Hirsjärvi ym. 2007, 219). Aineistomme on melko laaja ja saimme paljon tietoa myös kysymystemme ulkopuolelta. Kaikkea saamaamme tietoa, mikä ei ollut tutkimuksen kannalta oleellista, emme nostaneet esille tutkimuksen tuloksissa. Haasteena olikin aineiston kokoaminen ja tiedon tiivistäminen. Erittelimme sisältöä eri teemojen mukaan, jolloin aineiston hahmottaminen oli helpompaa.

Kvalitatiivisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda kerättyyn aineistoon selkeyttä, tiivistää sitä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Yksi laadullisen aineiston rikkaus on sen erilaisten analysointitapojen runsaus. Analyysitapoja on olemassa paljon erilaisia ja niitä kehitellään jatkuvasti. On hyvin tärkeää lukea aineisto perinpohjaisesti useaan kertaan, muuten aineistoa ei voi analysoida. (Eskola & Suoranta 1998, 138, 161.)

Tuomen ja Sarajärven (2002) teoksessa sisällönanalyysi kuvataan yhdeksi kvalitatiivisen aineiston analyysimenetelmäksi, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia ja sen avulla luodaan sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen, eriteltyyn muotoon kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Siten voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin käyttämiseen ei ole selkeitä ohjesääntöjä, joten tutkijan on itse päätettävä mitä hän tutkimuksesta analysoi. Sisällönanalyysissa tutkijan on eriteltävä tekstin merkityksiä ja kuvattava tutkimustulokset sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 109–110.)

Tutkimustulosten analysoinnissa käytimme sisällönanalyysimenetelmää. Kuuntelimme useaan kertaan haastattelut nauhoilta ja samalla litteroimme aineiston. Kokosimme peruskoulun, Oksa-koulutuksen, lukion, ammattiopiston sekä läksykerhon teemojen ja niiden sisältämien kysymysten alle

haastatteluista saadut vastaukset. Tämän jälkeen kokosimme ja tiivistimme tutkimuksen tuloksia jokaisesta teema-alueesta erikseen, jotta tulokset olisivat selkeämmät. Se helpotti myös tulosten analysointia. Tutkimuksen tulosten kirjoittamisen jälkeen teimme johtopäätökset tuloksista. Koko sisällönanalyysi eteni hyvin prosessimaisesti ja johdonmukaisesti.

6.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

6.7.1 Luotettavuus ja laatu

Hyvän haastattelurungon tekemisellä voidaan tutkimuksen laadukkuutta ja luotettavuutta etukäteen tavoitella (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184).

Laadukkuutta myös tavoittelimme miettimällä, miten teemoja voidaan syventää ja lisäsimmekin haastattelurunkoon teemoja tukevia tarkentavia lisäkysymyksiä. Litteroimme haastattelut mahdollisimman nopeasti haastattelujen tekemisen jälkeen, sillä Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 185) mukaan se osaltaan parantaa haastattelujen laatua ja on yhteydessä koko tutkimuksen luotettavuuteen.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta tulee aina arvioida ja menetelmiä luotettavuuden arviointiin on useita. Tavallisemmin luotettavuutta on arvioitu käsitteillä validius ja reliaabelius, vaikka laadullisen tutkimuksen piirissä niitä on kritisoitu. Kritisointi johtuu niiden syntyhistoriasta, sillä ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.)

Hirsjärven ja muiden (2007, 226) mukaan validius merkitsee tutkimusmenetelmän kykyä tutkia juuri sitä, mitä on tarkoituskin tutkia. Validius voidaan jakaa muun muassa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisessä validiteetissa teoria tukee tutkimustuloksia. Esimerkiksi jos tutkimuksen tarkoitus on tutkia maahanmuuttajanuorten opiskelujen tukitoimia, on ensin määriteltävä käsitteet ja sitten löydettävä tapoja tutkia niitä. Ulkoinen validius tarkoittaa saatujen tutkimustulosten yleistettävyyttä esimerkiksi laajempaan ihmismäärään kuin tutkimuksessa mukana olleihin. (Hirsjärvi & Hurme 2008,

Tutkimuksen reliiäabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Tutkimuksen tulokset voidaan todeta reliiäabeleiksi, jos samaa aihetta tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja kummallakin kerralla saadaan sama tulos. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186.) Tutkimuksemme on teknisesti helposti toistettavissa uudestaan ja suuremmallakin osallistumisjoukolla, mutta tulokset eivät välttämättä toistu aivan samana. Tämä johtuu siitä, että laadullisessa tutkimuksessa tulokset ovat aina tutkimusjoukosta riippuvaisia. Saamiamme tuloksia ei voida siksi yleistää koskemaan tutkimusjoukkoamme suurempaa joukkoa. Kaikki haastateltavamme kävivät läksykerhossa, jonne valikoituu yleensä koulun käyntiin motivoituneempia opiskelijoita. Tulokset olisivat voineet olla erilaisia, mikäli haastateltavia olisi saatu esimerkiksi suoraan koulusta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tutkijan mahdollisimman tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Olemme tähän pyrkineet työssämme ja yrittäneet selostaa tutkimuksen toteuttamisen vaiheet tarkasti ja selkeästi. Tutkimuksen luotettavuutta tukevat myös tutkijan hyvin perustellut tulokset. Tutkijan pitäisi pystyä ilmaisemaan mihin hänen päätelmänsä perustuvat. Olemme lisäksi ottaneet suoria haastatteluotteita tulosten esittelyyn, sillä Hirsjärven ja muiden mukaan tutkimustuloksien avaamista rikastuttavat suorat lainaukset. (Hirsjärvi ym. 2007, 227-228.) Lisäksi koimme, että luotettavuutta lisäsi se, että tunsimme haastateltavat etukäteen. Näin haastattelutilanne oli avoimempi. Meidän ei tarvinnut turvautua tulkkipalveluun haastateltavien hyvän suomen kielitaidon vuoksi, joten informaatio meni suoraan haastateltavalle. Tämä lisää osaltaan tutkimuksemme luotettavuutta.

6.7.2 Eettisyys

Tutkimustyö koostuu monista isoista ja pienistä kysymyksistä. Ratkaisut on tehtävä tutkijan itse, sillä kaikkiin kysymyksiin ei ole kaiken kattavaa, aukotonta säännöstöä. Siten tutkimusprosessin aikana tutkimuksen tekijöiden eettiset arvot joutuvat koetukselle monia kertoja. Eettisiin kysymyksiin kuuluvat esimerkiksi tutkimusluvan hankintaan, tutkimusprosessiin ja tulosten

julkaisemiseen liittyvät asiat, sekä tutkijan oma rehellisyys. Tutkimuslupa täytyy hankkia, jos tutkimusaihe sitä edellyttää. Aineiston litteroinnissa kirjallinen litterointi pitäisi noudattaa haastateltavien suullisia lausumia ja tulosten julkistettaessa tulee pitää huoli, että anonymiteettisuoja säilyy. (Eskola & Suoranta 1998, 52-57.)

Koska teimme opinnäytetyömme yhteistyössä Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluiden kanssa, täytyi ennen haastattelujen tekoa anoa tutkimuslupa Jyväskylän kaupungilta. Lähetimme tutkimuslupahakemuksen mukana tutkimussuunnitelmamme, jossa selvitimme tutkimuksen aiheen pääpiirteittäin. Noudatimme salassapitovelvollisuutta ja haastateltavien nimiä tai muita tunnistetietoja ei tule esiintymään missään julkaistavassa materiaalissa. Tämän kerroimme myös haastateltavillemme, jotta he pystyivät vastaamaan kysymyksiin ilman pelkoa siitä, että heidät tunnistetaan myöhemmin työstämme. Kasetit, joihin olimme haastattelut nauhoittaneet, tuhosimme asianmukaisesti litteroinnin jälkeen. Litteroidut aineistot säilytimme ainoastaan omissa tietokoneissamme, joten kukaan muu ei päässyt lukemaan niitä.

Vaikka valitsimme etukäteen suurimman osan haastateltavista, oli haastatteluihin osallistuminen täysin vapaaehtoista. Kerroimme ennen haastattelua mitä tutkimuksemme koskee ja mikä on sen tarkoitus. Tutkimuksen kohteena olevan ihmisen on mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai hyväksyä tutkimus sillä tiedolla, mikä koskee tutkimuksen luonnetta ja tarkoitusta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20).

Kulttuurierot pitäisi haastattelutilanteessa ottaa huomioon ja joihinkin tutkimusaiheisiin edellytetään perusteellista haastateltavan kulttuuriin perehtymistä (Rastas 2005, 102). Kohtasimme useita kulttuureita haastatteluiden aikana ja otimme kulttuurierot huomioon kysymysten esittämisessä. Kysymykset on esitetty siten, että haastateltavat varmasti ymmärsivät ne oikein, ja saimme luotettavaa tietoa. Tutkimusaiheen vuoksi emme nähneet tarpeelliseksi perehtyä erikseen haastateltavien kulttuureihin.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

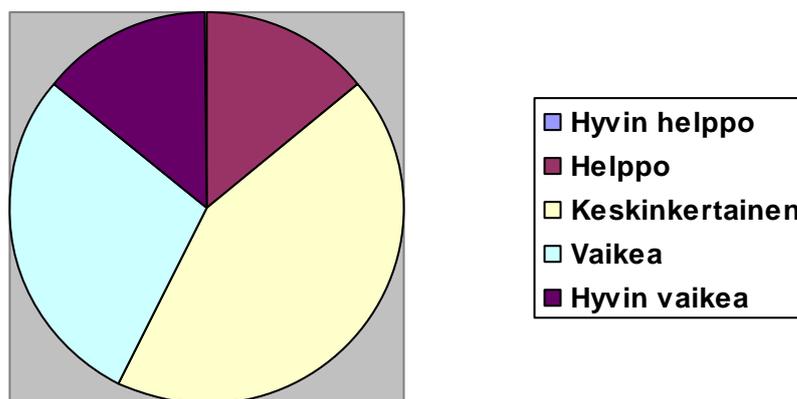
7.1 Peruskoulu

Seitsemästä haastateltavastamme kaikki olivat aloittaneet peruskoulun valmistavassa opetuksessa. Kolme heistä oli ollut valmistavassa opetuksessa suositeltavan yhden lukuvuoden ajan. Muut neljä olivat olleet valmistavassa opetuksessa kolmesta kahdeksaan kuukautta. Valmistavassa opetuksessa lukuvuoden ajan olleet kokivat sen riittäväksi, jolloin he olivat jo valmiita siirtymään tavalliseen perusopetuksen ryhmään. Valmistavassa opetuksessa alle vuoden olleet kokivat valmistavan opetuksen liian lyhyeksi, poikkeuksena oli kuitenkin haastateltava, joka oli ollut valmistavassa opetuksessa kuusi kuukautta, mikä oli riittänyt hänelle. Hän oli oppinut suomen kielen todella nopeasti ja oli ollut valmis siirtymään tavalliseen perusopetukseen kuuden kuukauden jälkeen.

Ihanne tilanne tietysti olisi, että kaikki saisivat olla valmistavassa opetuksessa syys- ja kevätlukukauden, mutta tilannetta hankaloittaa se, että maahanmuuttajat saapuvat valmistavalle luokalle ympäri vuoden. Riippuu myös hyvin paljon yksilöstä, miten nopeasti suomen kielen oppii ja miten pian on valmis siirtymään perusopetukseen suomalaisten oppilaiden joukkoon. Tämän päivän julma realiteetti myös on, että valmistavia luokkia on rajallinen määrä ja niihin mahtuu vain kiintiöity määrä oppilaita. Uusien maahanmuuttajalapsien saapuessa valmistavalle luokalle siellä pisimpään olleet siirretään tavalliselle luokalle. Näin tehdään resurssien vuoksi, eikä lapsilla ole itse valinnan mahdollisuutta.

Valmistavan opetuksen jälkeen haastateltavat siirtyivät peruskoulun ala- tai yläkouluun ikänsä mukaisille luokkatasoille. Tutkimusjoukosta kaksi siirtyi alakouluun, kolmannelle ja viidennelle luokalle ja neljä siirtyi yläkoulun eri luokille sekä yksi perusopetuksen lisäopetukseen. Kaikki siirtyivät ikänsä vastaavalla luokkatasolle.

Haastateltavat arvioivat asteikkokysymyksen avulla (liite 2) peruskoulun aloittamisen haasteellisuutta valmistavan opetuksen jälkeen.

KUVIO 1. Maahanmuuttajanuorten arvio peruskoulun aloittamisen vaikeudesta.

Yksi haastateltavista arvioi peruskoulun aloittamisen hyvin vaikeaksi, kaksi oli sitä mieltä, että se oli vaikeaa, kolmen mielestä keskinkertaista ja yhden mielestä peruskoulun aloittaminen valmistavan opetuksen jälkeen sen sijaan oli helppoa. Kukaan ei kokenut peruskoulun aloittamista hyvin helpoksi. Kun arvioita vertasi valmistavan opetuksen pituuteen, oli selvä yhteys nähtävissä. Mitä kauemman aikaa haastateltavat olivat olleet valmistavassa opetuksessa, sitä helpompaa oli siirtyminen tavalliselle luokalle sen jälkeen. Nousi esille myös, että alakouluun siirtyminen oli helpompaa kuin yläkouluun siirtyminen, mikä johtunee iästä. Nuoremmalla iällä suomen kielen oppiminen on helpompaa ja nopeampaa ja näin ollen suomalaiseseen peruskouluun sopeutuminenkin on helpompaa.

"Mun mielestä se ei ollu helppo eikä vaikea ehkä siltä väliltä (...) ehkä siellä tunsin itteni vähän tyhmäksi välillä kun ei aina ymmärtäny kaikkee (..) mutta kyllä oppi sitten."

"Siis minun mielestä todella vaikea (...) sen takia niinku, jos joku opiskelee kaks vuotta tai vuoden suomea, se helpompi (..) mulle"

kolme kuukautta se ei oo riittävä.”

Tukiopetusta haastateltavat olivat saaneet kouluissaan vaihtelevasti. Suurin osa oli saanut jonkinlaista tukiopetusta opettajilta joko kouluajalla tai kouluajan ulkopuolella. Jos tukiopetusta ei erikseen järjestetty kouluissa, oli opettajilta kuitenkin ollut mahdollista kysyä ja saada apua. Tämä mahdollisuus koettiin hyvin tärkeäksi. Tukiopetuksen riittämättömyys nousi kuitenkin vahvasti esille, sillä monet haastateltavista olisivat kaivanneet tukiopetusta huomattavasti saatua enemmän ja monissa eri oppiaineissa.

”Ei meillä ollut tukiopetusta..sai kyllä kysyä jos ei ymmärtänyt jotain ja sitten opettaja auttoi kun kysyi.”

”Kyllä jonkin verran oli (..) silleen jos en osannut jotain niin opettaja pystyi auttaa minua, jossain vaikeissa tehtävissä ja aineissa kuten matematiikka, ja historia.”

Matematiikka, englanti ja erityisesti Suomen historia, olivat oppiaineita, missä haastateltavat tarvitsivat eniten tukiopetusta. Haastatteluissa kävi ilmi, että tukiopetusta näissä oppiaineissa tarvittiin juuri suomen kielen takia. Jos suomen kielen ymmärtämisessä oli ongelmia, heijastui se niiden oppiaineiden opiskeluun, joissa suomen kieli oli tärkeässä asemassa kuten englanti ja historia. Ilmeni myös, että haastattelemamme maahanmuuttajanuoret joutuivat tekemään oppiaineissa usein kaksin verroin töitä suomalaisiin nuoriin verrattuna, jos halusivat pärjätä koulussa. Esimerkiksi historiaa opiskeltaessa maahanmuuttajanuori luki tekstin ensin omalla äidinkielellään ja sitten suomeksi. Uskomme, että tämä on yleistä myös muiden maahanmuuttajien kohdalla ja Internet onkin varmasti hyvin tärkeä väline tällaiseen opiskeluun jo peruskoulun aikana.

Tutkimusjoukosta ainoastaan yksi ei opiskellut peruskoulun aikana Suomi toisena kielenä – oppiainetta eli S2-oppiainetta. Hän oli siirtynyt suoraan opiskelemaan suomea äidinkielen tunneille. Kyseinen haastateltava opiskelee kuitenkin nyt lukiossa suomea S2 -opetuksessa. Muut haastateltavista olivat osallistuneet peruskoulun aikana S2 -opetukseen. S2 -oppimäärässä oli jonkin verran vaihtelua eri haastateltavilla. Toiset olivat saaneet opetusta selkeästi

enemmän kuin toiset.

Suurimmalla osalla haastateltavista S2 -oppiainetta opetettiin silloin, kun oman luokan muut oppilaat olivat äidinkielen tunnilla. Tämän haastateltavat kokivat kaikkein parhaimmaksi järjestelyksi. Kahdella haastateltavista S2 -oppiainetta opetettiin kouluajan ulkopuolella. He olivat osallistuneet muun luokan kanssa äidinkielen tunneille ja iltapäivällä he olivat vielä osallistuneet S2 -oppitunneille. Tämän he kokivat huonona ratkaisuna, sillä koulupäivistä tuli tällaisina pitkiä ja liian kuormittavia. S2-oppiaineen opiskelun haastateltavat kokivat yleisesti erittäin hyödyllisenä. He olivat huomanneet, että sen opiskelu oli auttanut heitä selvästi muissakin oppiaineissa. Tutkimusjoukostamme muutama oli kokenut S2 -oppiaineen opettajan olleen epäpätevä. Näissä tapauksissa opettajana oli ollut luokan äidinkielen opettaja.

”Kouluaikana oli se S2 -opetus, keskiviikkoisin (..) niin ne kaikki menee äidinkielen tunnille niin menin s2 tunnille. Se oli silleen hyvä minusta.”

7.2 Oksa-koulutus

Tutkimusjoukostamme kolme oli osallistunut Oksa-koulutukseen. Kaksi heistä opiskeli Oksa-koulutuksen lisäopetuksessa kymppiluokalla yhden vuoden ajan ja yksi opiskeli Oksa-koulutuksen perusopetuksen kaksivuotisessa ryhmässä kahden vuoden ajan.

Oksa-koulutuksen tukiopetuksesta kysyttäessä kaikkien haastateltavien mielestä Oksassa saatu tukiopetus erosi paljon peruskoulun tukiopetuksesta. Haastateltavat kokivat tukiopetuksen olleen yksilöllisempää, ja sitä oli paljon enemmän saatavilla kuin esimerkiksi yläasteen aikana. Tämä tutkimustulos ei ole kovinkaan yllättävä, sillä Oksa-koulutus räätälöidään jokaiselle opiskelijalle tarpeita vastaavaksi ja yksilölliseksi. Näin Oksa-koulutuksen olivat myös haastateltavamme kokeneet.

Kaikki haastateltavat, jotka olivat osallistuneet Oksa-koulutukseen, kokivat sen vaikuttaneen positiivisesti opiskelumotivaatioon ja yleisesti opiskeluissa jaksamiseen. Oksassa haastateltavat jaksivat opiskella paremmin, koska opiskelu siellä ei ollut yhtä intensiivistä kuin peruskoulussa ja suorituspainetta oli vähemmän. Tällöin vaatimustasoa oli sovitettu oppilaiden aikaisempaan osaamiseen. Jokainen sai edetä omassa tahdissaan ja saavuttaa itselle asetettuja tavoitteita, kuten esimerkiksi numeroiden korottaminen lukioon pääsemiseksi. Yksi haastateltava oli kokenut Oksa-koulutuksen edelleen edistäneen kavereiden saamista, kun suomen kielen taito oli jo hyvä Oksa-koulutukseen mentäessä.

"No oksa-koulu on kyllä paljo helpompi (..) ei ollu kirjoja vaan saatiin vaan semmosia monisteita, hyvin tiivistettynä kaikki asiat (...) sai mennä omaan tahtiin, hyvä oli."

"Kyllä se(.)oli helpompaa siellä olo ja jaksoi opiskella paremmin."

Haastateltavat tekivät muutamia kehittämissuhteita Oksa-koulutukseen liittyen. Yhden mielestä ilman kunnollista suomen kielen taitoa ei Oksa-koulutuksessakaan pärjää, sillä sen verran vaativa Oksa-koulutus kuitenkin on. Jonkinlainen kielitaito siis pitää olla, jotta Oksasta on maahanmuuttajalle hyötyä. Maahanmuuttajaopiskelijoiden kielitaitoon olisi hyvä kiinnittää huomiota jo Oksa-koulutuksen valintaprosessissa.

Maahanmuuttajanuorten näkökulmasta Oksa-koulutuksessa oli hyvin paljon positiivisia asioita ja se auttoi heitä selkeästi eteenpäin opiskelupolullaan. Yksi haastateltava sai korotetuksi arvosanojaan Oksassa ja pääsi lukioon jatkamaan opintojaan. Myös kaksi muuta Oksassa opiskellutta haastateltavaamme pääsivät jatko-opintoihin, toinen ammattiopistoon ja toinen kaksoistutkintoon. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että ainakin haastattelemllemme maahanmuuttajanuorille Oksa-koulutus sopi erinomaisesti ja oli tärkeä välietappi matkalla kohti ammatillista koulutusta ja kasvua.

"Jos haluaa mennä niinku lukioon, kannattaa mennä oksalle (..) joo ja siellä saa korottaa niinku arvosana, mutta niinku oksa-koulussakin"

tarvitsee kielitaitoo.”

”No, mulla oli tavoitteena saada hyvä numero ja että pääsee lukioon.. ja mä tein sen. Se että tein töitä, ja mä onnistuinkin (...) että se oli aika helppoo, kun tekee sen eteen töitä.”

7.3 Lukio

Neljä seitsemästä haastateltavasta on käynyt lukion. Kolme on vielä lukiossa, ja yksi on jo valmistunut. Kysyessämme lukion opinto-ohjauksesta kaikki neljästä sanoivat, että sitä on ollut liian vähän. Kaksi lukion käynyttä sanoi, että opinto-ohjaajalla oli liian vähän aikaa, ja hänelle piti esimerkiksi varata aika. Lisäksi yksi haastateltava sanoi, että ensimmäistä vuotta opiskelevat ruuhkauttavat opinto-ohjaajan toimiston, ja siksi sinne on aina jono. Kaikki siis kokivat, että opinto-ohjaajalla oli liian vähän aikaa selittää asioita, tai pääseminen hänen luokseen muodostui liian vaikeaksi. Nämä kahden haastateltava vastaukset kuvaavat kaikkien neljän vastauksen luonnetta:

”Se on kyllä aika liian vähän minun mielestä (..) että ei ole aina aikaa kun haluaisi tai niin kun olisi jotain kysymyksiä”

”No en mä oo käyny paljo niissä (..) tai siis (..) meidän koulussa on nykyään niin paljo ykkösiä että mä en kyllä oo kerenny käyä (..) ne aina tulee hirvee jono --”

Kysyimme tutkimusjoukoltamme kuinka S2 -opetus on järjestetty heidän koulussaan, ja kaikki vastasivat, että se on samaan aikaan lukujärjestyksessä kuin muilla oppilailla äidinkieli. Monet haastateltavista kokivat S2-opetuksen määrän riittämättömäksi varsinkin ajatellen ylioppilaskirjoituksia. Yksi haastateltavista toivoi erityisesti enemmän tunteja ja kielioppia. Toinen taas uskoi, että pystyisi saamaan paremman numeron ylioppilaskirjoituksista, jos saisi enemmän opetusta suomen kielessä.

”H: Oliko lukiossa s2 opetusta?”

V: Joo (...) meillä oli oma kurssi s2 opetusta ja muilla oli sitte äidinkielenopetusta

H: Vastasiko se sun tarpeita?

V: No enemmän sitä voisi kyllä olla minun mielestä (...) sitten kun kirjottaa lukion lopussa niin ei minun mielestä ehkä riitä että saisi hyvän numeron”

Yksi haastateltavista kertoi, että aivan aluksi hänen S2-opetuksensa järjestettiin videotykin kautta siten, että opettaja oli eri paikkakunnalla kuin opiskelijat. Hän sanoi, että oli vaikea opiskella, kun opettaja ei ollut läsnä luokassa. Tilanteeseen tuli kuitenkin muutos, kun opiskelijat muutettiin opettajan luokse eri paikkakunnalle, ja myöhemmin koko luokka opettajineen takaisin Jyväskylään. Toisin sanoen opetus oli aluksi järjestetty varsin hankalasti ajatellen opiskelijoita.

Tutkimusjoukkomme ei ollut yhtä mieltä siitä, miten opettajat ovat huomioineet maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Osalla oli todella hyviä kokemuksia ja osalla taas aivan päinvastaisia. Eräs haastateltava kertoi opettajastaan, joka selitti jatkuvasti vaikeita sanoja ja näytti tietokoneelta eri sanojen merkityksiä. Lisäksi hän antoi maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden vastata kokeissa sekä kirjallisesti että suullisesti. Oli myös yksi haastateltava, joka koki, että hänelle selitettiin liian paljon, sillä hän osasi suomea niin hyvin. Hänen mielestään tuli liian paljon kertausta, ja hänestä tunnilla oli liian helppoa.

Kaksi haastateltavista kuvaili, että opettajat eivät muista selittää maahanmuuttajille tarkemmin vaan unohtavat, että luokassa on erityistä huomiota vaativia oppilaita. Toinen näistä kahdesta haastateltavasta sanoi, että hän ei kehtaa kysyä tunnilla, koska muut ymmärtävät, ja opettajilla ei ole aikaa selittää jälkikäteen. Toinen taas sanoi, että on turhauttavaa aina kysyä, kun opettaja ei itse muista selittää tarkemmin.

”Mun mielestä ne välillä unohtaa että luokassa on maahanmuuttajaoppilaita, että ei huomaa että jokin asia pitäisi selittää selvemmin tai niin kun tarkemmin (..) niin se on kyllä vähän ärsyttävää kun ei huomaa (..) niin sitten pitää aina kysyä”

Kaksi haastateltavaa kertoi, että joillakin on ennakkoluuloja, jos ei ole nähnyt maailmaa tai ovat nuoria. Esimerkiksi yksi haastateltava sanoi, että kaikki yläkoululaiset eivät pidä heistä, mutta ammattiopiston ja lukion puolella ollaan jo mukavampia ja kypsempiä. Eräs toinen haastateltava taas sanoi, että on joutunut selittämään paljon sitä, että olemme loppujen lopuksi samanlaisia. Hän sanoi myös, että jotkut reagoivat siihen, kun lukevat lehdestä jonkun ulkomaalaisen tehneen rikoksen, ja kohdistavat tunteensa oman koulunsa maahanmuuttajataustaisiin opiskelijoihin. Haastateltava ymmärsi kuitenkin, että ihmisillä ei välttämättä ole vielä ymmärrystä ja tietoa tarpeeksi.

Kaksi haastateltavista ei ollut huomannut, että heitä olisi kohdeltu mitenkään erityisellä tavalla. Yksi haastateltavista sanoi, että jotkut enemmän maailmaa nähneet nuoret osaavat myös arvostaa maahanmuuttajataustaisia nuoria. Osan vastauksista näkyi se, että he ovat usein saaneet kokea sekä negatiivisia että positiivisia asenteita riippuen kohdattavan ihmisen taustasta ja kypsydestä. Tämä vastaus kiteyttää hyvin miten erilaista kohtelua maahanmuuttajanuori voi saada:

"--ja kyllä mä tiiä mitä (...) mutta joskus kun oli bileitä ja oltiin juomassa niin selitän että kato riippuu ihmisestä eli metsässä on erilaisia kasveja, täällä erilaiset maahanmuuttajat (...) mutta ei ne kaikki samanlaisia (...) mutta jotkut on semmosia (...) mutta ne nuoret on (...) jotkut on niinku käyny ulkomailla ja matkustellu kyllä ne välittää ja kunnioittaa (...) mutta taas jotkut on ihan fiksu ei huonoja ja ei rasisti mutta ne kattoo ihan eri tavalla kuitenkin"

Haastateltavistamme kaksi näki lukion kehittyvän esimerkiksi siten, että tulee uutta henkilökuntaa, joilla on kokemusta maahanmuuttajista tai erilainen asenne kuin aikaisemmillä. Toinen vastaajista sanoi myös sitä, että muutos ei tapahdu hetkessä vaan se vaatii aikaa. Kahdella haastateltavalla sen sijaan oli konkreettisia muutosehdotuksia. Toinen sanoi, että pitäisi huomioida enemmän esimerkiksi vähentämällä kirjallisten töiden määrää. Toinen taas painotti muutosta englannin tunnille, sillä hän koki hankalaksi kääntää ensin omalle kielelleen ja sen jälkeen vielä suomen kielelle. Hän lisäsi vielä, että koulun pitäisi olla joustava maahanmuuttajien kanssa. Eniten kehittämistä siis vaatii maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden huomiointi esimerkiksi

tehtävissä. Nämä kahden nuoren haastattelut tuovat esiin sen, että jotkut opettajat eivät joustu käytännöistään maahanmuuttajien kanssa:

”V: englannin tunnilla ne vois kyllä ottaa huomioon

H: millä tavalla?

V: koska, kun sä käännät jotain tekstiä, opettaja vois ottaa huomioon että mä en oo mikään suomalainen (...) mun pitäis kääntää se omalle kielelle ja vast sitten tietenkin suomeks (...) että on vähän vaikeeta”

”no voisi minun mielestä huomioida kyllä enemmän (...) niin kun vaikka jotain tehtäviä antaa tehdä eri tavalla (..) että ei niin paljon esim. kirjottamista että vaikka voisi mieluummin suullisesti kertoa”

7.4 Ammattiopisto

Tutkimusjoukostamme neljä opiskeli ammattiopistossa. Yksi heistä opiskeli kaksoistutkinnossa, eli hän kävi sekä lukiota, että ammattiopistoa. Kaikki ammattiopistossa opiskelevat haastateltavat olivat kokonaisuudessaan erittäin tyytyväisiä ammattiopiston opinto-ohjaukseen. Nuoret kertoivat, että opinto-ohjaajat seuraavat tarkasti opiskelijoiden etenemistä ja kurssien suorittamista, eivätkä jätä opiskelijoita ”oman onnensa nojaan”. Opinto-ohjausta haastateltavat kokivat saaneensa tarpeeksi, eikä sitä ole tarvetta enää lisätä nykyistä enemmän. Yksi haastateltavista kuvasi, että hänen opinto-ohjaajansa osaa laskeutua opiskelijan tasolle ja osaa aidosti kuunnella opiskelijan tarpeita. Tutkimusjoukkomme mukaan Jyväskylän ammattiopistossa maahanmuuttajataustaiset opiskelijat osataan siis ottaa kiitettävästi huomioon ja opinto-ohjaus ammattiopistossa on ollut hyvin onnistunutta.

”Se ymmärtää (..) et oikeestaan toivois että kaikki opinto-ohjaajat vois laskeutuu oppilaan tasolle ja ajatella oppilaan näkökulmasta..ja kuunnella oikeesti et mitä me halutaan tehdä vaik tän koulun jälkeen, tulevaisuudessa.”

Suomi toisena kielenä -opetusta haastateltavat olivat saaneet

ammattiopinnoissaan hyvin vaihtelevasti. Kaksoistutkintoa suorittava haastateltava opiskeli suomi toisena kielenä -oppiainetta lukion puolella ja vain yksi neljästä oli käynyt suomi toisena kielenä -oppitunneilla ammattiopistossa. Muut kaksi haastateltavaa opiskelivat suomea äidinkielen tunneilla, sillä heidän suomen kielen taitonsa oli jo äidinkielen tasoinen.

Ammattiopistossa opettajat huomioivat hyvin vaihtelevasti maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Haastateltavat kokivat riippuvan hyvin paljon opettajasta, miten maahanmuuttajataustaisiin opiskelijoihin suhtaudutaan. Toiset opettajat antavat tarvittaessa lisäopetusta, ja heiltä voi kysyä aina tarvittaessa, kun ei ole ymmärtänyt asiaa. Toiset opettajat taas eivät kiinnitä huomiota siihen, onko opiskelija maahanmuuttaja vai ei. Näin ollen he eivät myöskään huomioi maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden mahdollisia erityistarpeita, kuten esimerkiksi kieliongelmia.

”Kyllä siellä saa niinku tarpeeksi apua (.) ei ole ongelma, sitte niinku opettaja kysyy ääneen miten sulla menee? Tarvitseeko apua?”

Ammattiopistossa opiskelevat haastateltavat kokivat itselleen hyödyllisimmäksi opettajien suunnalta tulevan huomioimisen. Erityisesti yksi haastateltavista koki auttavan, kun opettaja varmisti välillä ymmärtämisen. Näin asia tuli opituksi ja jos ei ymmärtänyt täysin, opettaja selitti uudestaan tarkemmin ja selkeämmin. Tämä auttoi siinä, että opetuksessa pysyi paremmin mukana. Yleisesti haastateltavat kaipasivat vaikeissa oppiaineissa opettajilta selkeämpää ja hitaampaa puhetyyliä, sekä mahdollisuutta kysyä asioita, mitä ei ymmärtänyt.

Kartoitimme maahanmuuttajanuorten kohtaamia asenteita ammattiopistossa. Kukaan ammattiopistossa opiskelevista haastateltavista ei ollut kokenut minkäänlaisia negatiivisia asenteita opettajien eikä muiden opiskelijoiden taholta heitä kohtaan. Tämä johtuu luultavasti siitä, että ammattiopistossa opiskelevat opiskelijat ovat jo sen verran kypsiä, että mahdollisia negatiivisia asenteita ei tuoda julki varsinkaan maahanmuuttajaopiskelijoiden läsnä ollessa. Maahanmuuttajia on myös ollut Jyväskylässä jo parin kymmenen vuoden ajan, joten suurin osa suomalaisista nuorista on heihin jo tottunut, eikä

omalla luokalla olevia maahanmuuttajia enää ihmetellä.

”Mulla on paljon kavereita (.) ja silleen mikä on tosi hyvä juttu niin ei mua oo ainakaan kiusattu (..) tai muuta sellasta. Mut negatiivisesti ei oo opettajilta ainakaan mitään asenteita tullut, positiivisesti ainoastaan, just sen huomioimisen puolelta. ”

”Mä olen niinku tottunu, niinku suomalaisen kansa, koska mä olen jo aikuinen. Koska olemme ammattikoulussa me kaikki (...) kaikki on aikuisia, siten ei mitään ongelmaa. Kaikki on mukavia.

Haastatteluista nousi esille joitakin kehittämissuhteita ammattiopiston opetusta ajatellen. Yleisesti ammattiopistossa opiskelevat haastateltavat toivoivat opettajilta olevan mahdollista kysyä asioita, mitä ei ymmärtänyt. Tämä mahdollisuus olisi voinut olla esimerkiksi tunnin jälkeen, jos ei halunnut muiden kuullen kysyä. Myös ammattiopistoon kaivattiin tukiopetusta, niin kuin peruskoulussa oli ollut. Yksi haastateltava koki osan opettajista myös hyvin kiireiseksi ja olisi kaivannut juuri näiltä opettajilta enemmän aikaa kysellä tehtäviin tarkennuksia.

7.5 Läksykerho

Kaikki haastattelemamme seitsemän nuorta olivat käyneet läksykerhossa. Tämä oli odotettavissa, sillä teimme kaikki haastattelut läksykerhon yhteydessä. Lähes kaikki haastateltavamme olivat käyneet läksykerhossa jo useita vuosia. Ainoastaan yksi nuori oli vasta aloittanut läksykerhon. Tutkimusjoukossamme oli myös muutama, jotka olivat olleet mukana läksykerhon toiminnassa alusta lähtien, mikä toi uudenlaisen näkökulman.

Tutkimusjoukostamme neljä oli käynyt läksykerhossa noin neljä vuotta. He itse kuvailivat käyneensä alusta lähtien siellä. Kaksi oli käynyt läksykerhossa noin kaksi vuotta, yksi vuoden ajan ja yksi vasta muutaman kerran. Yhteistä pidempään käyneillä oli se, että he kävivät läksykerhossa aikaisempaa harvemmin. He kuvailivat, että aiemmin he kävivät viikoittain jopa useita

kertoja läksykerhossa, mutta nykyään satunnaisesti noin kerran kuukaudessa. Suurin osa haastateltavista kertoi poissaolojen syyksi läksyjen pienen määrän, sillä heidän mukaansa ilman läksyjä ei ole tarvetta mennä läksykerhoon. Tutkimusjoukossa oli myös muutama henkilö, jotka kävivät viikoittain kerran tai kahdesti läksykerhossa.

Haastateltavat olivat joko lukiossa tai ammattiopistossa, mutta tutkimustuloksista ei voi päätellä koulutustason toisin sanoen peruskoulun, ammattiopiston tai lukion vaikutusta läksykerhossa käymiseen. Sen sijaan osa tarvitsi edelleen apua viikoittain, kun osa taas kävi vain pari kertaa kuukaudessa. Koulutustason kuormittavuudella sen sijaan voi olla vaikutusta, sillä kaksi haastateltavaa kertoi, että ei aina ehdi tulemaan läksykerhoon. Esimerkiksi lukion työmäärä on huomattavasti suurempi kuin peruskoulussa.

Läksykerhoa järjestetään keskustassa, Huhtasuolla ja Kuokkalassa. Kysyimme haastateltavilta missä läksykerhon toimipisteissä he ovat käyneet. Kaikki haastateltavat olivat käyneet keskustan toimipisteessä, joka sijaitsee Kolmikulmassa. Tähän tulokseen vaikuttaa se, että teimme suurimman osan haastatteluista keskustan toimipisteessä, ja ainoastaan keskustan toimipisteessä on lukio- ja ammattikouluikäistä ohjausta. Kolme oli käynyt keskustan lisäksi Huhtasuon ja kaksi Kuokkalan toimipisteessä.

Toimipisteen valinnan syiksi mainittiin muun muassa se, että toimipiste on lähellä kotia, lukio- ja ammattiopistotasosta ohjausta ei saa kuin keskustassa ja aiemmin läksykerhoa järjestettiin vain Huhtasuolla. Keskustaan ovat siis painottuneet lähinnä toisen asteen oppilaat, sillä ohjaus on keskitetty heidän ikäisilleen. Tämä lainaus kertoo hieman toimipaikkojen historiasta:

”H: ootko sä käyny..kun on keskustassa, kuokkalassa ja huhtasuolla, niin missä sä oot käyny?”

V: sillon oli vain huhtaharjun koulussa

H: niin siellä oli siis aluks siellä

V: siellä missä on se kulttuuritoimisto..joku semmonen...sinne”

Pääsääntöisesti läksykerhon ajankohta koettiin hyväksi. Viisi haastatelluista piti aikaa sopivana, sillä ehtii esimerkiksi syömään ennen läksykerhoa. Muita

ajankohtaa tukevina syinä mainittiin, että läksykerhoon voi tulla suoraan koulun jälkeen, ja illalla on aikaa vielä muille asioille. Hyväksi koettiin myös mahdollisuus lähteä kesken pois ollessaan valmis. Haastateltavat siis kokivat hyväksi sen, että heidän lähtemistään ei ollut rajoitettu, vaan jokainen sai käydä tekemässä läksyjään haluamansa ajan.

Kaksi haastatelluista koki, että ajat eivät olleet heille sopivia. Toinen haastateltavista sanoi, että iltalukiolaiselle läksykerhon ajankohta ei sovi samalla tavalla kuin päivällä lukiota käyvälle. Tästä syystä hän ei päässyt käymään läksykerhossa tarpeeksi. Toinen taas sanoi, että keskiviikkoisin hänellä on rankka iltapäivä koulussa, jonka jälkeen hän ei jaksanut tulla suoraan läksykerhoon. Maanantai kuitenkin kävi hänelle.

Kysyessämme, mitä hyötyä läksykerhosta on ollut, kaikki vastasivat läksykerhon auttavan koulun käynnissä ja läksyjen tekemisessä. Kaksi mainitsi läksykerhon auttavan ylioppilaskirjoituksissa, kaksi taas kokeisiin lukemisessa. Kahden mukaan läksykerho on myös paikka, jossa näkee kavereita. Läksykerho on siis onnistunut siinä tehtävässään, sillä kaikki haastateltavat kokevat sen auttaneen koulunkäynnissä. Yksi haastateltavista myös sanoi, että ei pärjäisi koulussa ilman läksykerhoa. Tämä kertoo miten suuri vaikutus läksykerholla voi olla koulunkäynnin tukemisessa.

Vastauksista näkyi se, että läksykerholla on suuri merkitys tulevaisuudellekin. Kaksi haastateltavaa mainitsi, että läksykerhosta on hyötyä ajatellen ylioppilaskirjoituksia, ja yksi mainitsi miten hänen ystävänsä pääsivät läpi ylioppilaskirjoituksista läksykerhon avulla ja ovat nyt ammattikorkeakoulussa. Nuoret selvästi arvostavat läksykerhosta saatavaa apua koulunkäyntiin.

”H: millaista hyötyä läksykerhosta on ollut sun koulunkäynnille?”

”V: mun mielestä on paljon hyvää ollut, varsinkin silloin kun mä kävin vaajakoskelta, auttaa tekemään kaikki tehtävät ja auttaa ymmärtää niitä asioita mitä käydään silloin tunnilla läpi (...) Iso hyöty maahanmuuttajaopiskelijoille”

”H: no millaista hyötyä läksykerhosta on ollut koulunkäynnissä?”

”V: 100 %:nen hyvä, ja paras niinku ulkomaalaisille (...) totta kai auttaa,

mun mielestä kukaan ei pärjää ilman tätä läksykerhoa”

Haastateltavista kaikki mainitsivat hyväksi asiaksi sen, että ohjaajilta saa apua. Lisäksi monet olivat sitä mieltä, että ohjaajat olivat mukavia ja osasivat auttaa. Yhden haastateltavan mielestä ohjaajia on nyt ollut myös enemmän, jolloin on saanut helpommin apua. Yksi haastateltavista myös mainitsi, että hän saa yhden lukiokurssin suorituksen käytyään 40 tuntia läksykerhossa. Näyttäisi siis siltä, että koulu alkaa myös huomata läksykerhon hyödyn maahanmuuttajataustaisille nuorille.

Tutkimusjoukkomme kehittämistoiveet kohdistuivat lähinnä ohjaajiin. Neljä seitsemästä sanoi, että ohjaajien tulisi osata selittää enemmän tiettyjä kouluaineita. Esimerkiksi matematiikka, englanti ja kaupan alan aineet nousivat esiin vaikeina aineina, joihin ei saa tarpeeksi ohjausta läksykerhoissa. Lisäksi yksi haastateltava ehdotti, että ohjaajien määrää tulisi organisoida paremmin, sillä joskus ohjaajia on liikaa ja joskus liian vähän. Hän ehdotti, että paikalla olisi tasapuolisesti eri alojen opiskelijoita, jolloin apua saisi paremmin. Yksi haastatelluista ei nähnyt läksykerhoissa mitään kehitettävää, ainoastaan toivoi, että sitä ei lopetettaisi. Yksi haastatelluista taas ei osannut sanoa mitään kehittämiskohteita, sillä hän oli ollut läksykerhossa vasta hyvin vähän aikaa. Näistä tuloksista näkyy se, että ainoa kehittämiskohde läksykerhossa on ohjaajien oman opetettavan aineen osaaminen ja ohjaajien määrä.

”V: No ohjaajilta toivois joskus että he osais paremmin tiettyjä aineita, kuten enkkoa ja matematiikkaa, kun joskus ei oo siis hirveesti ymmärtäny että mitä ne yrittää selittää.”

”V: mun mielestä pitäis niin olla se järjestetty

H: niin että se ois organisoitu paremmin

V: niin että ois tietty määrä joka kerralla esim. jos vaikka amksta tai yliopistolta tulee niin muutama kuukautta ennen pitää ilmoittaa ja että ihan niinkun määräaikainen vaikka vuoden työ jos niinkun vaikka katotaan yks muutama viikko siellä ja jos on hyvä avustaja... et avustajia tulee kaksi, kolme ja meitä kaksikymmentä niin ei riitä mitenkään meillä ei edes kaikilla sama aine, joku historia, englanti,

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli, miten peruskoulun, Oksa-koulutuksen, lukion, ammattiopiston ja läksykerhon tarjoamat palvelut toimivat maahanmuuttajanuorten näkökulmasta?

Maahanmuuttajataustaisille oppilaille suunnattuihin palveluihin on yleisesti peruskoulussa panostettu. Oppilaille on suunniteltu selkeä polku valmistavalta luokalta integroinnin kautta perusopetukseen ja kohti toimivaa kaksikielisyyttä. Palveluja on kehitetty muun muassa valmistavan luokan, S2 -opetuksen, ja tukiopetuksen osalta. Haastatteluista kävi ilmi, että nämä palvelut toimivat Jyväskylässä vaihtelevasti. Osa oli saanut palveluita riittävästi omiin tarpeisiin nähden ja osa koki palvelujen laadun tai määrän olleen puutteellinen.

Oksa-koulutukseen osallistuneiden mielestä se on toiminut erittäin hyvin. Koulu ei jätä nuoria selviämään opinnoissaan yksin, vaan on alusta loppuun mukana tukemassa ja auttamassa saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Saimme vaikutelman, että Oksa-koulutus on vaikuttanut positiivisesti nuoriin ja heidän tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Oksa-koulutuksesta saatiin muun muassa kavereita ja Oksa-koulutus vaikutti positiivisesti myös opiskelumotivaatioon.

Lukiossa maahanmuuttajataustaiset nuoret saavat aika vähän erityistä tukea. Tämä vaikuttaa siihen, miten haastateltavat kokivat lukion. Joitakin puutteita löytyi muun muassa opetuksesta, opinto-ohjauksesta ja opettajien taholta. Haastateltavat olivat kuitenkin lukion suhteen hyvin optimistisia. He kokivat lukion kehittyvän jatkuvasti maahanmuuttajaoppilaiden osalta, mutta ymmärsivät myös sen, että muutos vaatii aikaa.

Ammattiopistossa opiskelevat haastateltavat mielsivät ammattiopiston hyväksi vaihtoehdoksi peruskoulun jälkeiseksi opiskelupaikaksi. Jyväskylän

ammattiopisto koettiin toimivaksi kokonaisuudeksi, mistä tukea opintoihin löytyi, tosin joitakin puutteita lukuun ottamatta.

Läksykerhossa lähes kaikki haastateltavat olivat käyneet jo useita vuosia. Tästä on pääteltävissä, että palvelu on koettu hyväksi. Vastauksista tuli esiin myös käyntien vähentyminen, mutta se voidaan nähdä myös positiivisena asiana. Voihan olla, että nuoret pärjäävät jo paremmin koulussa, ja eivät siksi tarvitse enää niin paljon tukea. Läksykerhon tarjoama tuki ja ohjaus läksyissä ja koulunkäynnissä koettiin kokonaisvaltaisesti hyödylliseksi ja läksykerho arvokkaaksi palveluksi.

Toinen tutkimuskysymyksemme oli, **onko maahanmuuttajanuorten erityistarpeet otettu riittävästi huomioon?**

Kaikki haastateltavat olivat saapuneet Suomeen oppivelvollisuusikäisinä, eli 7-16 -vuotiaina, joten he siirtyivät peruskoulun valmistavaan opetukseen. Vastauksista kävi ilmi, että valmistavan opetuksen jälkeen siirtyminen tavalliseen peruskouluryhmään koettiin enemmänkin vaikeaksi kuin helpoksi. Haastateltavien mielestä valmistavan opetuksen pitäisikin kestää vähintään lukuvuoden ajan, jotta on valmis siirtymään perusopetukseen. Oppiminen on kuitenkin yksilöllistä ja siksi osa nuorista voi kokea alle lukuvuoden valmistavassa opetuksessa olleen riittävä.

S2-opetus on maahanmuuttajaoppilaille suunniteltua opetusta, joten erityistarpeet on huomioitu. S2 -opetukseen osallistuminen on hyvin tärkeää myös valmistavan opetuksen jälkeen. Vaikka opetuksen määrässä oli vaihtelua, haastateltavat olivat kokeneet S2 -opetuksen hyvin hyödylliseksi. Se luo perustan muiden oppiaineiden opiskeluun ja antaa avaimet sosiaalistumiseen kouluympäristössä muiden oppilaiden kanssa. Haastateltavien vastauksista kävi yleisesti ilmi S2 -opetuksen tärkeä asema maahanmuuttajaoppilaiden opetussuunnitelmassa.

Siirtyminen perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen ei ole kaikille helppoa ja itsestään selvää. Ei välttämättä tiedetä mitä halutaan tehdä ja mihin

omat kyvyt ja resurssit riittävät. (Kalermo 2008.) Tähän tarpeeseen vastasi Oksa-koulutus myös kolmen haastattelemamme maahanmuuttajanuoren kohdalla jotka osallistuivat Oksa-koulutukseen. Nuorten vastauksista näkyi, että he kokivat Oksa-koulutuksen hyväksi vaihtoehdoksi, sillä opiskelu on mukautettu omia tarpeita vastaavaksi ja se on yksilöllisempää. Oksa-koulutus onkin tarkoitettu nuorille, jotka tarvitsevat erityistä tukea opinnoissaan, eli Oksassa maahanmuuttajanuorten erityistarpeet on otettu kattavasti huomioon.

Lukioon liittyvistä vastauksista nousi esiin opintojenohjauksen ja S2-opetuksen riittämättömyys. Nuoret kokivat, että heidän erityistarpeitaan koulussa ei ollut otettu tarpeeksi huomioon vaan oletettiin heidän tarvitsevan saman verran tukea kuin suomalaisetkin oppilaat. Monet kokivat, että varsinkin S2-opetuksen lisääminen tai kehittäminen voisi vaikuttaa heidän ylioppilaskirjoituksiin positiivisesti. Ilmeisesti nimenomaan ylioppilaskirjoitukset tuntuivat vaikealta lukiokoulutuksessa.

Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia opettajista. Joku opettaja oli ottanut maahanmuuttajien erityistarpeet erityisen hyvin huomioon, kun joku toinen opettaja taas ei ottanut lainkaan huomioon. Tutkimustuloksista voi päätellä, että joko opettajissa on selkeästi eroja tai oppilaat kokevat huomioimisen eri tavoin. Joillekin oppilaille voi riittää vähäinenkin tuki, kun taas joku kaipaisi enemmän huomioimista. Toisaalta osa haastateltavista sanoi, että ei kehtaa kysyä apua tunnilla, jolloin opettaja ei välttämättä ymmärrä selittää tarpeeksi tarkasti.

Ammattiopiston opinto-ohjauksessa on tutkimustulosten mukaan onnistuttu hyvin. Opinto-ohjauksesta ei löydetty puutteita ainakaan maahanmuuttajanuorten kohdalla, sillä heidän kokemansa mukaan heidän erityistarpeensa otetaan hyvin huomioon, ja opiskelijoiden opintojen etenemistä seurataan säännöllisesti. Maahanmuuttajataustaisilla opiskelijoilla on tarvittaessa mahdollisuus opiskella S2 -opetusta ammattiopistossa, jos suomen kielen taito ei ole vielä äidinkielen tasoinen.

Koska läksykerho on kehitetty maahanmuuttajalasten ja -nuorten koulunkäyntiä tukevaksi palveluksi, se nähtiin luonnollisesti positiivisena

asiana. Haastateltavat kokivat läksykerhon auttavan muun muassa ylioppilaskirjoituksissa ja kokeisiin lukemisessa. Vastauksista oli luettavissa, että läksykerho on tärkeä tuki koulussa olevien palvelujen lisäksi. Läksykerhossa erityistarpeet otetaan hyvin huomioon, sillä se on kehitetty juuri maahanmuuttajalapsille ja – nuorille.

Kolmas tutkimuskysymyksemme oli, **miten nuorten mielestä palveluita voitaisiin kehittää, mikäli jotain puutteita löytyy?**

Vastauksista voi päätellä, että S2 -opetus tulisi järjestää kouluajalla, silloin kun muut oppilaat ovat suomi äidinkielenä tunneilla. Tämä ratkaisu olisi paras maahanmuuttajaoppilaille, sillä silloin he eivät jäisi paitsi heille tärkeistä oppitunneista.

Kävi ilmi, että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kielitaitoon pitäisi kiinnittää entistä enemmän huomiota Oksa-koulutuksessa. Vaikka koulutusta pystytään mukauttamaan helposti opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin, eivät opiskelijat pärjää siinä ilman kunnollista kielitaitoa.

Kehittämisehdotuksiakin tuli haastateltavilta, ja ne kaikki liittyivät opetukseen. Haastateltavat ehdottivat, että kirjallisten töiden määrää vähennettäisiin maahanmuuttajaoppilaiden kohdalla ja pyrittäisiin suorittamaan enemmän suullisesti. Lisäksi varsinkin englannin tunneille haluttaisiin enemmän maahanmuuttajaoppilaiden huomioimista. Perusteluksi haastateltava sanoi, että englannin tunneilla maahanmuuttaja joutuu ensin kääntämään tekstin omalle kielelleen ja vasta sitten suomeksi. Toisin sanoen maahanmuuttajaoppilas voi joutua tekemään enemmän töitä tehtävän suorittamiseksi.

Ammattiopiston opetus ja ilmapiiri vaikuttaa kokonaisuudessaan olevan hyvää ja toimivaa. Ainoastaan tukipetusta ja mahdollisuutta kysyä opettajilta vaikeista tehtävistä kaivattiin myös ammattiopistoon, sillä joissakin oppiaineissa koetaan olevan vielä ongelmia. Myös ammattiopistossa opettajien koettiin olevan kiireisiä ja ylityöllistettyjä.

Läskykerhon osalta kehitysideat keskittyivät ohjaajiin. Haastateltavilta tuli konkreettisia muutosehdotuksia ohjaajien määrän ja osaamisen organisoimiseksi. Haastateltavat ehdottivat, että ohjaajia tulisi eri aloilta tietty määrä, jotta olisi eri alojen osaamista paikalla. Varsinkin matematiikan ja englannin osaajia kaivattiin ohjaajiksi. Lisäksi haastateltavat toivoivat järjestelmällisyyttä ohjaajien määrään, sillä välillä paikalla on aivan liikaa ja välillä aivan liian vähän ohjaajia.

Lisäksi teimme johtopäätöksiä, jotka eivät vastanneet suoraan tutkimuskysymyksiin.

Saimme vaikutelman, että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden huomiointi opettajien suunnalta vaihtelee suuresti lähinnä opettajien omasta mielenkiinnosta riippuen. Nuorten vastauksista kävi ilmi, että heistä olisi hyvä, jos opettajat huomioisivat heitä. Emme usko, että siitä ainakaan mitään haittaa olisi, sillä maahanmuuttajataustaiset opiskelijat pysyisivät paremmin mukana oppitunneilla, kun varmistetaan että he ymmärtävät oppituntien sisällön.

Tutkimustuloksista voi vetää johtopäätöksen, että ammattiopistossa ei esiinny rasismia tai muita negatiivisia asenteita joko ollenkaan tai ainakaan huomattavissa määrin. Kukaan neljästä ammattiopistossa opiskelevista ei ollut kokenut negatiivisia asenteita heitä kohtaan. Asia on kuitenkin hyvin arka ja emme voi olla varmoja, että nuoret vastasivat totuudenmukaisesti tähän kohtaan.

Lukiossa puolestaan nuoret olivat kokeneet ennakkoluuloja melko vähän. Puolet eivät olleet huomanneet mitään erityistä, mutta loput olivat kokeneet negatiivista kohtelua tai asenteita. He sanoivat, että jotkut eivät ymmärrä eri kulttuureja, jos ei ole esimerkiksi matkustellut lainkaan. Tästä voi päätellä, että lukiossa näyttäisi olevan enemmän negatiivisia asenteita maahanmuuttajia kohtaan kuin ammattiopistossa. Toisaalta osa taas sanoi iän vaikuttavan asenteisiin. Yläkoulussa oli joidenkin haastateltavien mielestä ollut enemmän negatiivisia asenteita kuin ylemmällä koulutasolla, eli ammattiopistossa tai

lukiossa.

9 POHDINTA

Eräs opettaja sanoi kerran, että opinnäytetyön tekeminen on prosessi. Sitähän se juuri on: pitkä prosessi, jonka aikana huomasimme kasvaneemme valtavasti tutkimuksen tekemisessä. Saimme kokemusta haastattelujen tekemisestä ja harjoitusta haastattelijan vaativasta roolista. Prosessin aikana olemme myös oppineet aihealueeseemme liittyen valtavasti uutta tietoa, jota pystymme varmasti hyödyntämään tulevaisuuden työpaikoissamme. Tutkimuskäytänteiden oppimista pääsemme myös varmasti hyödyntämään tulevaisuuden mahdollisissa jatko-opinnoissa.

Pohdintaa tutkimustuloksista

Tutkimusta tehtäessä kohtasimme ennalta arvaamattomia vastauksia. Emme esimerkiksi tiedeet lainkaan, että läksykerhosta voi saada lukiokurssin. Koulumaailma ei ollut kovinkaan tuttu maahanmuuttajien näkökulmasta, joten meillä ei ollut juurikaan ennako-oletuksia tutkimustuloksista. Joidenkin tulosten kohdalla yllätyimme positiivisesti, kun taas jotkut herättivät ajatuksia ja ihmettelyä. Oli hienoa huomata, että rasismia tai negatiivisia asenteita eivät haastateltavamme olleet juurikaan kohdanneet. Ajatuksia herätti tuen määrä. Mikä olisi sopiva opintojen tuen määrä, kun kaikki maahanmuuttajaoppilaat ja -opiskelijat ovat oppimisvalmiuksiltaan ja taustoiltaan erilaisia?

Tutkimustulosten pohjalta aloimme myös miettiä, onko hyvä kiinnittää erityistä huomiota maahanmuuttajataustaisiin opiskelijoihin? Onko parempi suhtautua heihin täsmälleen samoin kuten suomalaisiinkin opiskelijoihin vaatimalla saman verran kaikilta ja olla muokkaamatta tehtäviä selkeämmiksi. Auttaako tämä maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita pysymään samalla oppimistasolla kuin muut ryhmän suomalaistaustaiset opiskelijat? Vai onko parempi, että maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita huomioidaan erityisellä tavalla, kuten esimerkiksi muokkaamalla tehtäviä selkokielisemmiksi tai

antamalla henkilökohtausta ohjausta? Oma mielipiteemme on, että tukemalla maahanmuuttajaopiskelijoita erityisellä tavalla sopeutamme heitä yhteiskuntaamme tehokkaammin. Tästä hyötyvät kaikki.

Tuloksista nousi esiin kuinka tärkeä valmistava opetus on. Se on ensimmäinen kosketus suomalaiseen koulumaailmaan, ja tästä syystä siihen tulisi panostaa. Valmistavaa opetusta voi saada vuoden ajan, mutta kaikki eivät saa opetusta niinkään paljon. Mielestämme kuitenkin vuosi valmistavassa luokassa olisi suositus, jotta maahanmuuttajaoppilas saisi tarvittavat valmiudet pärjätäkseen perusopetuksen tavallisessa ryhmässä. Tutkimuksen tuloksista päättelimme, että perusopetuksen tavallisessa ryhmässä aloittaminen oli sitä helpompaa, mitä pidempään oli saanut opiskella valmistavassa luokassa. Valmistavia luokkia pitäisi myös olla riittävä määrä, jotta ryhmäkoot pysyvät sopivina. Liian isot ryhmäkoot vaikeuttavat opettamista ja oppilaiden oppimista. Valmistavien luokkien määrän ei pitäisi olla resurssikysymys, sillä niissä luodaan pohja myöhempää oppimista varten. Eikö olisikin parempi panostaa jo heti alkuvaiheessa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetukseen? Pitemmällä aikavälillä se hyödyttää niin maahanmuuttajataustaisia oppilaita kuin koulujen opetusresursseja, kun opetuksen erityistukea ei tarvitse järjestää.

Tukiopetus on tärkeä osa maahanmuuttajanuoren oppimista varsinkin vaikeammissa aineissa. Onkin huolestuttavaa, miten vaihtelevasti tukiopetusta järjestetään kouluissa. Osa haastateltavistamme ei ollut saanut ollenkaan virallista tukiopetusta, tosin heillä oli mahdollisuus kysyä apua tarvittaessa. Uskomme, että usealla oppilaalla, niin maahanmuuttajataustaisella kuin suomalaisellakin oppilaalla on oppiaineita, joissa tarvittaisiin lisää tukea ja opettajalta enemmän aikaa. Näissä oppiaineissa pitäisi olla mahdollisuus saada tukiopetusta, jos oppilas sitä tarvitsisi. Mielestämme kouluihin pitäisi saada yhteiset linjaukset tukiopetuksen järjestämisestä ja erillisiä resursseja olisi hyvä varata.

S2-opetus on suunnattu erityisesti maahanmuuttajaopiskelijoille, joten siitä on erityistä hyötyä maahanmuuttajille. Se auttaa heitä sopeutumaan yhteiskuntaan ja helpottaa koulunkäyntiä. Tuloksistamme näkyi kuitenkin, että

S2-opetusta tarvitaan eri tavoin. Osalle riittää vähemmän ja osa taas tarvitsisi selkeästi enemmän tukea. Vastauksista näkyi myös, että lukujärjestykseen integroitu opetus koettiin hyväksi. Luulemme, että oma motivaatio S2 -opetukseen osallistumisessa pysyy myös paremmin yllä, kun kouluajan ulkopuolista aikaa ei tarvitse käyttää S2 -opetukseen.

Jäimme miettimään, miksi lukiossa on kohdattu enemmän negatiivisia asenteita kuin ammattiopistossa. Voiko kyse olla siitä, että ammattiopistossa on enemmän maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita, jolloin opiskelijat ovat enemmän tottuneet maahanmuuttajiin? Toki on otettava huomioon, että kyse on kokemuksellisesta tiedosta, ja on henkilöstä kiinni, kuinka asiat koee.

Pohdimme myös, että mikä vaikuttaa siihen, että haastatellut nuoret eivät käy nykyään niin paljon läksykerhossa kuin ennen? Se voi johtua vapaa-ajan käytön muuttumisesta, sillä kaikki haastateltavat ovat täysi-ikäisiä. Se voi johtua myös esimerkiksi kielitaidon parantumisesta vuosien mittaan, jolloin ei tarvitse apua enää niin paljon. Teknologisoituminen voi myös olla yksi syy, sillä koulutehtävät ovat usein tietokoneella, joten läksyjä voi tehdä usein vain koulussa. Tietysti tietokoneita on myös läksykerhon tiloissa, mutta niitä on vain muutama. Syitä voi olla monia, mutta näyttää siltä, että haastateltavat käyvät läksykerhoissa epäsäännöllisemmin kuin muutama vuosi sitten.

Mielestämme on hienoa, että Jyväskylässä on opettajia, jotka ovat kehittäneet uusia opetustyyliä nimenomaan maahanmuuttajanuorille. Nämä opetustyyliä pitäisi vaan saada siirrettyä muillekin opettajille. Mielestämme kaikki koulun opettajat tulisi kuitenkin jollakin tapaa kouluttaa ottamaan huomioon maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erilaiset tarpeet, sillä oppilaat eivät välttämättä itse osaa tunnistaa tai ilmaista omia tarpeitaan.

Saimme paljon kehitysideoita koulun opetukseen ja yleisesti tukitoimiin liittyen, mikä kertoi siitä, että haastateltavat olivat miettineet asioita. Mielestämme pitäisi saada enemmän kuuluviin juuri heidän mielipiteensä, sillä he ovat oman oppimisensa ammattilaisia. Saimme omasta mielestämme hyviä ja konkreettisia tuloksia jo näinkin pieneltä tutkimusjoukolta, joten suuremmalta

tutkimusjoukolta voisi saada paljon uutta tietoa.

Löysimme joitakin aikaisempia tutkimuksia liittyen opinnäytetyömme aiheeseen ja niitä olemmekin jo tuoneet ilmi aiemmin tekstissä. Opinnäytetyön aiheeseemme liittyy myös Opetushallituksen teettämä tutkimus Suomessa asuvien maahanmuuttajanuorten koulutustilanteesta vuodelta 2008. Opetushallituksen tutkimus tukee joiltakin osin saamiamme tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksesta kävi ilmi, että maahanmuuttajaoppilaiden osaaminen eri oppiaineissa on heikompaa kuin suomenkielisen vertailuryhmän. Maahanmuuttajaoppilaiden asenteet ovat kuitenkin myönteisempiä koulua ja opiskelua kohtaan. Tutkimuksessa kartoitettiin myös 9-luokkalaisten maahanmuuttajaoppilaiden mielipiteitä koulunkäynnistä ja oppimisen tuesta. Tulokset ovat samankaltaisia saamiimme tutkimuksen tuloksiin. Mielipiteet opintojen tuesta, kuten tukiopetuksesta ja opettajien huomioimisesta vaihtelevat. Toiset oppilaat kokivat saaneensa tukea hyvin ja toiset oppilaat eivät saaneet sitä tarpeeksi. (Kuusela ym. 2008, 74, 85.)

Opinnäytetyön prosessi ja käytettyjen menetelmien pohdinta

Opinnäytetyön aloitus, valmistelu ja tekeminen jaettiin kahden vuoden ajalle. Syksyllä 2007 sovimme opinnäytetyön tekemisestä yhdessä, ja alustava aihe muotoutui nopeasti molempien yhteisen mielenkiinnon mukaan. Aiheen valmistelu, ja alustavan aihesuunnitelman tekeminen alkoi saman tien syksyllä, ja aiheesta keskusteltiin opettajienkin kanssa. Aluksi aiheemme oli huomattavasti laajempi, mutta tutkimusprosessin aikana päädyimme keskittymään koulumaailmaan.

Keväällä 2008 opinnäytetyön ohjaajiksi varmistuivat Marja-Liisa Kokko sekä Aino Jussila. Otimme sen jälkeen yhteyttä mahdolliseen työelämäkontaktiin, maahanmuuttajapalveluiden johtajaan Kati Turtiaiseen. Keväällä teimme myös aihesuunnitelman mahdollisimman valmiiksi, ja päivitimme sitä tarpeen mukaan. Kun aihesuunnitelma muotoutui, aloimme tehdä tutkimussuunnitelmaa tutkimuslupien hankkimista varten.

Kesällä 2008 tutustuimme kirjalliseen aineistoon, ja teimme

kirjallisuuskatsausta. Tarkoituksena oli tutustua teoreettiseen viitekehukseen ja luoda pohjaa opinnäytetyöllemme. Teimme alustavan sisällysluettelon ja kirjallistan. Syksyllä 2008 kävimme maahanmuuttajapalveluiden läksykerhossa säännöllisesti tutustumassa maahanmuuttajalapsiin ja – nuoriin. Syksyn aikana teimme myös teemahaastattelurungon, sekä toteutimme haastattelut pääasiallisesti läksykerhon yhteydessä. Tarkoituksemme oli litteroida haastattelut jo loppusyksystä, mutta se siirtyi alkuvuoteen 2009.

Vuoden 2009 alkupuolella litteroimme haastattelut, ja kirjoitimme tutkimustulokset. Tämän jälkeen aloimme kirjoittaa teoreettista viitekehystä. Tavoitteemme oli saada opinnäytetyö valmiiksi toukokuuhun 2009 mennessä, ja pysyimme aikataulussa omasta mielestämme todella hyvin. Haastavaksi tutkimusprosessin teki normaali opiskelu opinnäytetyön ohella. Koimme kuitenkin opinnäytetyön tekemisen edenneen todella luontevasti, ja saimme toisiltamme tukea aina tarvittaessa.

Halusimme tehdä laadullisen tutkimuksen, ja haastattelu tutkimusmuotona antoi meille mahdollisuuden kohdata ihmiset tehdessämme tutkimusta. Lisäksi maahanmuuttajat huomioon ottaen haastattelu oli menetelmä, joka oli luontevin. Haastattelutilanne antoi meidän joustaa ja selittää kysymyksiä, minkä koimme todella hyväksi. Maahanmuuttajanuorilla oli välillä vaikeuksia ymmärtää ja hahmottaa kysymyksiä, joten siinäkin mielessä lisäkysymykset ja selittäminen oli hyväksi. Mielestämme myös koehaastattelun tekeminen oli hyvä asia. Pääsimme testaamaan sekä itseämme että haastattelulomaketta aidossa haastattelutilanteessa. Lisäksi se vähensi jännitystä ensimmäisen haastattelun tekemisessä. Koehaastattelun onnistuttua otimme sen mukaan tutkimusaineistoon. Haastattelulomaketta ei siis muokattu enää koehaastattelun jälkeen. Näin jälkikäteen ajateltuna tekisimme haastattelulomakkeeseen joitakin muutoksia, kuten kysyisimme oman äidinkielenopetuksesta.

Emme voi tietää vastasivatko haastattelemamme nuoret totuudenmukaisesti esitettyihin kysymyksiin. Esimerkiksi monikulttuurisuusohjelmasta ilmeni, että Oksa-koulutuksessa esiintyy rasismia tai kiusaamista ajoittain puolin ja toisin. Kulttuuriset kysymykset ovat muutenkin mietityttäneet meitä

tutkimusprosessin ajan. Uskaltavatko haastateltavat sanoa negatiivisetkin asiat? Toki piti myös erityisen tarkasti tehdä selväksi, että heidän tietojaan ei tule esiintymään missään vaiheessa prosessia, ja tämä on koulutyömme.

Tutkimusprosessissa haasteita loi aiheen rajaaminen, sillä aihe ei tullut yhteistyökumppaniltamme valmiina. Lisäksi haastatteluita tehdessämme huomasimme, että nauhat eivät kuuluneet hyvin, ja luulimme joutuvamme tekemään haastattelut kokonaan uudestaan. Onneksemme toisella soittimella nauhat kuuluivat, ja emme joutuneet tekemään haastatteluita uudestaan. Huomasimme myös, että joistakin aiheista löytyi todella vähän teoritietoa johon pohjata tutkimustuloksia. Esimerkiksi läksykerhosta ei löytynyt laajojen etsintöjen jälkeenkään materiaalia, jota olisi voinut käyttää. Tästä syystä läksykerhon teoriapohja on melko suppea. Muista aiheista löytyi onneksemme hyviä lähteitä.

Jatkotutkimusehdotukset

Erittäin hyvä jatkotutkimusaihe opinnäytetyöllemme olisi tutkimiemme palveluiden toimivuus palveluiden tuottajien näkökulmasta. Toisin sanoen, mikä on kunnan, opettajien, läksykerhon ohjaajien ja muiden palveluihin liittyvien työntekijöiden näkemys siitä, miten palvelut toimivat? Tämä antaisi uuden näkökulman meidän saamillemme tuloksille. Toisaalta olisi mielenkiintoista, jos sama tutkimus tehtäisiin muutaman vuoden päästä uudestaan. Tällöin näkyisi, onko muutosta tapahtunut lainkaan.

Toki myös jokaista palveluamme voitaisiin tutkia tarkemmin. Esimerkiksi S2-opetus ja Oksa-koulutus ovat jo itsessään todella mielenkiintoisia aiheita, ja miksi ei voisi tutkia yhden palvelun kokonaisvaltaista toimivuutta maahanmuuttajien näkökulmasta? Olemme sitä mieltä, että näissä palveluissa on paljon hyvää, mutta myös kehitettävää. Tarkemmalla tutkimisella palveluntuottajat hyötyisivät, ja voisivat ehkä innokkaammin alkaa kehittää palveluitaan.

Merkitys ammatilliselle kasvulle ja kiitokset

Kuten jo aiemmin mainitsimme, koulumaailma ei ollut meille tuttu maahanmuuttajien näkökulmasta. Tämä teetti meille paljon työtä, sillä jouduimme selvittämään palvelut alusta alkaen. Tästä seurauksena saimme uutta tietoa, joita voimme hyödyntää työssämme eri muodoissa. Käytännössä opimme kokonaan uuden palvelujärjestelmän, jota opinnoissamme emme juurikaan opiskelleet. Esimerkiksi maahanmuuttajatyössä sekä nuorisokodeissa on paljon nuoria maahanmuuttajia, ja on hyödyksi, jos hallitsee heille suunnattuja palveluita. Lisäksi on mahdollista, että tulevaisuudessa olemme mukana projekteissa, jotka liittyvät maahanmuuttajiin. Tällaisessa tilanteessa meillä on jotain taustatietoa mahdollisista maahanmuuttajien tarpeista ja erityispiirteistä. Lisäksi läksykerhossa käyminen ja päivä Vesalassa olivat todella opettavaisia. Opimme paljon maahanmuuttajanuorten vahvuuksista ja persoonallisuuksista.

Jo tutkimusprosessin aikana opinnäytetyöstämme on ollut meille hyötyä harjoitteluissamme. Olemme tehneet harjoitteluissamme töitä maahanmuuttajien kanssa, ja asioiminen sekä yhteistyön tekeminen on huomattavasti helpompaa, kun on kokemusta eri kulttuureista jo ennestään. Myös maahanmuuttajan kohtaaminen on luontevampaa, kun ei jännitä kulttuurieroja samalla tavalla kuin ennen. Ammatillisesti opinnäytetyöstämme on hyötyä jatkossa, sillä kokemus maahanmuuttajista on etu myös työnantajan näkökulmasta. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön teko on ollut haastavaa, mielenkiintoista ja palkitsevaa sekä ehdottomasti arvokas kokemus ammatillisen kehittymisen kannalta.

Haluamme kiittää Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluita kiinnostuksesta opinnäytetyömme aihetta kohtaan. Kiitokset haluamme osoittaa myös opinnäytetyömme ammattitaitoisille ohjaaville opettajille hyvistä neuvoista ja tuesta opinnäytetyön prosessin aikana. Erityiskiitokset haluamme antaa haastattelellemme nuorille, sillä ilman heidän apuaan ja osallistumistaan tätä opinnäytetyötä ei olisi syntynyt.

LÄHTEET

Asukkaat ja elinkeino. Jyväskylän kaupunki, maahanmuuttajien sivut. Viitattu 24.3.2009. <http://jyvaskyla.fi>, palvelut, sosiaali- ja terveystyö, maahanmuuttajat, maahanmuuttajien sivut, jyväskylä.

Blåfield, A. 2009. Uskallammeko kohdata ihmisen? Helsingin Sanomat 25.2.2009. Viitattu 7.4.2009. <http://www.hs.fi>, arkisto, artikkelihaku, uskallammeko kohdata ihmisen.

Children of immigrants in school. Viitattu 7.4.2009. <http://www.ssrc.org>, programs, migration, working groups, education, new program on children of immigrants in schools.

Dunderfelt, T.1998. Elämänkaaripsykologia: Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

EU-kansalaisten perheenjäsenten oleskeluoikeus Suomessa. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 27.4.2009. www.migri.fi, perhe, EU-kansalaisten perheenjäsenet.

Fandi, M. 2008. Monikulttuurisuus on rikkaus Keski-Suomessa. Keskisuomalainen 18.9.2008. Viitattu 7.4.2009. <http://www.ksml.fi>, mielipide, pääkirjoitukset, arkisto 2008, syyskuu.

Harinen, P. 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen –tutkimushankkeen väliraportti. Viitattu 22.3.2009. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi>, julkaisut, verkkojulkaisut.

Helmen tuella uusi kotimaa tutummaksi. 2008. Tervetuloa Jyväskylään. Lehti Jyväskylään muuttaville. Jyväskylä: Edita Prima Oy.

Himberg, L., Juhani, L., Peltola, R., Näätänen, R. & Vidjeskog, J. 2000. Kehittyvä ihminen: Psykologia 2. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.
Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. painos. Helsinki: Tammi.

Ikonen, K. & Jääskeläinen, L. 2008. Maahanmuuttajien opiskelu lukiossa. Maahanmuuttajien opiskelun tuen muodot ja tarpeet nuorten lukiokoulutuksessa vuonna 2006.

Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen

monikulttuurisuusohjelma. 2006. Toim. Nurminen, J. & Turtiainen, K. Jyväskylä: Jyväskylän sosiaali- ja terveystalvelukeskus.

Kalermo, E. 2008. Perusopetuksesta toiselle asteelle, Oksa-koulutus nivelvaiheen toimijana Jyvässeudulla. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Kiintiövalinta. Ulkomaalaisvirasto. Viitattu 24.3.2009. <http://www.migri.fi>, pakolaiset, pakolaiskiintiö.

Korkeasti koulutetut myönteisimpiä maahanmuutolle. 2008. Keskisuomalainen 23.10.2008. Viitattu 7.4.2009. <http://ksml.fi>, uutiset, kotimaa, arkisto 2008, lokakuu.

Korpela, H. 2005. Lasten ja nuorten kotoutuminen. Toim. Ikonen, K. Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Helsinki: Opetushallitus. 26-37.

Kosonen, L. 2001. Maahanmuuttajanuorten tukeminen käytännössä. Toim. Liebkind, K. Monikulttuurinen Suomi: Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. 149-157.

Kotouttaminen a. 2009. Euroopan parlamentti. Viitattu 28.4.2009. Euroopan parlamentin päätöslauselmaesitys Euroopan yhteisestä maahanmuuttopolitiikasta: periaatteet, toimet ja välineet. <http://www.europarl.europa.eu/>, suomi, toiminta, täysistunnot, täysistunnossa hyväksytyt tekstit, päätöslauselmat ja kannat, strasbourgissa 22.huhtikuuta 2009, hyväksytyt tekstit, euroopan yhteinen maahanmuuttopolitiikka.

Kotouttaminen b. 2009. Sisäasiainministeriö. Viitattu 26.3.2009. <http://www.intermin.fi>, maahanmuutto, tehtävät, kotouttaminen.

Koulut ja oppilaitokset. Jyväskylän kaupunki, maahanmuuttajien sivut. Maahanmuuttajaopetus Jyväskylässä. Viitattu 28.3.2009. <http://www.jkl.fi>, palvelut, sosiaali- ja terveystalvelut, maahanmuuttajat, maahanmuuttajien sivut, koulut ja oppilaitokset.

Kuusela, J., Etelälähti, A., Hagman, Å., Hievanen, R., Karppinen, K., Nissilä, L., Rönning, U. & Siniharju, M. 2008. Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistämistä. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima. Viitattu 25.4.2009. <http://edu.fi>, maahanmuuttajien koulutus,

L 9.4.1999/493. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Viitattu 26.3.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö, 1999.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki. Viitattu 21.3.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö, 1998.

Lapsen ja nuoren sosiaalinen kehitys ja tapaturma-alttius. Viitattu 20.3.2009. <http://www.amk.fi>, opiskelumateriaali, lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisy, lapset/ nuoret ja kehitys, sosiaalinen kehitys, lapsen ja nuoren sosiaalinen kehitys.

Lehtinen, T. & Lehtinen, I. 2007. Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita.

Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I. & Haaramo, J. 2001. Maahanmuuttajanuorten sopeutuminen kouluun. Toim. Liebkind, K. Monikulttuurinen Suomi: Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. 138-148.

Liebkind, K. 2001. Monikulttuurisuus on rikkaus. Toim. Liebkind, K. Monikulttuurinen Suomi: Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. 170-182.

Maahanmuuttajat. Perusopetus ja lukiokoulutus. Perusopetuksen valmistavaan opetukseen osallistuneet vuosina 2002-2006. Viitattu 21.3.2009. <http://www.edu.fi>, maahanmuuttajien koulutus, tilastotietoja, perusopetus ja lukiokoulutus, perusopetuksen valmistavaan opetukseen osallistuneet vuosina 2002-2006. maahanmuuttajien opiskeluasenteet myönteisiä.

Maahanmuutto ja perhe. Väestöliitto. Viitattu 6.4.2009. <http://www.vaestoliitto.fi>, monikulttuurisuus, lastenkasvatusvihkosekset.

Mair, R. 2006. What will native kids learn? Viitattu 7.4.2009. <http://thetyee.ca/>, columns, Rafe Mair, what will native kids learn?

Marjeta, M. 1998. Kotimaassa tiedettiin kuka minä olen: Selvitys maahanmuuttajien kotoutumisesta. Moniste 48/1998 Opetushallitus. Viitattu 6.4.2009. <http://www.oph.fi>, opetushallitus, julkaisut ja oppimateriaalit, monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat.

Mikkola, P. & Heino, L. 1997. Maahanmuuttajalasten sopeutuminen peruskouluun. Turun opettajankoulutuslaitos. Turku: Painosalama Oy.

Monikulttuurisuustaitojen kehittämissuunnitelma 2008. Jyväskylä. Viitattu 13.4.2009. www.edu.fi, maahanmuuttajien koulutus, monikulttuurisuustaitojen kehittäminen kouluyhteisössä, osallistuvat kunnat, Jyväskylä.

Nuoruus elämänvaiheena. 2005. Virtuaali amk. Viitattu 20.3.2009. <http://www.amk.fi>, elämänmittainen seksuaalisuus, nuoruus, nuoruus elämänvaiheena.

Nuoruus on mahdollisuus. 2007. Väestöliitto. Viitattu 20.3.2009. <http://www.vaestoliitto.fi>, seksuaaliterveys, seksuaaliterveysklinikan nettipalvelu, ammattilaisille, tietopankki, nuoruuden kehitystehtävät, nuoruus on mahdollisuus.

Opetushallitus. 2004. Maahanmuuttajaoppilaiden perusopetukseen valmistava opetus ja perusopetus syyslukukaudella 2003. Opetushallituksen selvitys. Viitattu 21.3.2009. <http://www.edu.fi>, maahanmuuttajien koulutus, koulutuksen

järjestäminen, perusopetus, valmistava opetus.

Opinto-ohjaus. 2005. Cygnaeus-lukion, Lyseon lukion ja Voionmaan lukion opetussuunnitelma. Viitattu 22.3.2009. <http://www.peda.net>, veräjä, Jyväskylä, Jyväskylän yhteinen lukio, opetussuunnitelmat, Cygnaeus-lukion, Lyseon lukion ja Voionmaan lukion opetussuunnitelma 2005.

Opiskelu Oksa-koulutuksessa. Jyväskylän ammattiopiston opiskelijaintra. Viitattu 22.3.2009. <http://nindra.jao.fi>, opiskelu, Oksa, opiskelu Oksassa.

Pakolaiskiintiö. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 27.4.2009. www.migri.fi, pakolaiset, pakolaiskiintiö.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma. 2008. Jyväskylä. Viitattu 21.3.2009 <http://www.jkl.fi>, palvelut, opiskelu, opetustoimi, perusopetus, opetussuunnitelma, Jyväskylän keskustan koulujen opetussuunnitelma, perusopetus, OPS 29.4.2008.

Piispanen, P. 2007. Tästä koulusta ei valmistuta kortistoon. Nykypäivä 9.11.2007. Viitattu 24.4.2009. <http://nykypaiva.fi>, uutiset.

Puura, M. 2006. Kotouttamislain muutokset voimaan 2.1.2006. Viitattu 26.4.2009. <http://www.kunnat.net>, opetus ja kulttuuri, lainsäädäntö.

Rastas, A. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. 2005. Teoksessa Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Toim. J. Ruusuvuori. & L. Tiittula. Tampere: Vastapaino. 78-102.

Ruohomaa, M. 2005. EU:n maahanmuuttopolitiikka. Kuntatiedon keskus. Viitattu 7.4.2009. <http://kunnat.net>, toimialat, alue- ja elinkeinokehitys, monikulttuurisuus ja maahanmuutto, EU:n maahanmuuttopolitiikka.

Ruohomaa, M. 2006. Maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Kuntatiedon keskus. Viitattu 7.4.2009. <http://kunnat.net>, toimialat, alue- ja elinkeinokehitys, monikulttuurisuus ja maahanmuutto, maahanmuuttopoliittinen ohjelma.

Ruusuvuori, J. & Tiittula L. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2005. Toim. Ruusuvuori J. & Tiittula L. Tampere: Vastapaino.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

S2 – Suomi toisena kielenä -OPS. 2007. Jyväskylän normaalikoulu. Viitattu 22.3.2009. <http://www.norssi.jyu.fi>, opetus ja opiskelu, opetussuunnitelmat, Jyväskylän normaalikoulun perusopetuksen OPS, S2-Suomi toisena kielenä.

Sanasto. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 21.3.2009. <http://migri.fi>, media, sanasto.

Suomi kuuluu kärkiviisikkoon maahanmuuttajien kotouttamisessa. 2007. Keskisuomalainen 15.10.2007. Viitattu 8.4.2009. <http://www.ksml.fi>, uutiset, ulkomaat, arkisto 2007, lokakuu.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat yhteinen osa. 2006. Jyväskylän ammattiopisto. Viitattu 23.3.2009. <http://www.jao.fi>, Jyväskylän ammattiopisto, opetussuunnitelmat, Jyväskylän ammattiopiston tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien yhteinen osa.

Vainio, R. & Vähäsarja, I. 2009. Kunnat karttavat maahanmuuttajia. Helsingin Sanomat 23.2.2009. Viitattu 7.4.2009. <http://www.hs.fi>, arkisto, artikkelihaku, kunnat karttavat maahanmuuttajia.

Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä. 2005. Cygnaeus-lukion, Lyseon lukion ja Voionmaan lukion opetussuunnitelma. Viitattu 22.3.2009. <http://www.peda.net>, veräjä, Jyväskylä, Jyväskylän yhteinen lukio, opetussuunnitelmat, Cygnaeus-lukion, Lyseon lukion ja Voionmaan lukion opetussuunnitelma 2005.

LIITTEET

LIITE 1: haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- Sukupuoli?
- Ikä?
- Kansalaisuus?
- Minkä ikäisenä saapunut Suomeen?

PERUSOPETUS

Aloititko valmistavassa opetuksessa?

Kauanko se kesti (tarkalleen montako kuukautta)?

Mitä mieltä olet, oliko se riittävää sinulle?

- Mitä muuta olisit toivonut?

Miltä luokalta/tasolta aloitit peruskoulun?

Arvioi seuraavan asteikon avulla, kuinka haastavana koit peruskoulun aloittamisen Jyväskylässä?
(asteikko!)

Millaista tukiopetusta sait?

- Millaista olisit tarvinnut?
- Missä aineissa?

Miten kauan kävit S2-opetusta (suomi toisena kielenä -opetus)?

Millä tavalla S2-opetus oli sijoitettu lukujärjestykseesi?

- Oliko tämä sinulle sopiva ratkaisu?

OKSA-KOULUTUS

Oletko osallistunut Oksa-koulutukseen?

Kuinka kauan opiskelit Oksa-koulutuksessa?

Missä ryhmässä opiskelit?

- Perusopetusryhmässä?
- Lisäopetusryhmässä?

Miten Oksa-koulutuksen tukiopetus eroaa / erosi peruskoulun tukiopetuksesta?

- Tukiopetusta enemmän / vähemmän?
- Tukiopetusta helpommin saatavilla?
- Yksilöllisempää?

Millä tavalla opiskelu Oksa-koulutuksessa vaikuttaa / vaikutti opiskelumotivaatioosi / opiskeluissa jaksamiseen?

- Lisäsi / vähensi motivaatiota?
- Auttoi suunnittelemaan tulevaisuuden opintoja?

Millä tavalla Oksa-koulutusta voisi kehittää ajatellen maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita?

- Kieliavustajia?
- Omat ryhmät maahanmuuttajille?
- Enemmän työharjoitteluja?
- Erilaisia työskentelytapoja?

LUKIO

Miten opinto-ohjaus on vastannut tarpeitasi?

- Onko sitä ollut sopivasti, liikaa tai liian vähän?
- Kuinka sitä voisi kehittää mielestäsi?

Kuvaile kuinka S2-opetus on/oli järjestetty lukiossasi?

- Vastasiko se tarpeitasi?

Millä tavalla opettajat ovat huomioineet maahanmuuttajataustaisia oppilaita?

- Muokanneet tehtäviä helpommin ymmärrettäviksi?
- Ovatko opettajat antaneet henkilökohtaista ohjausta?
- Ovatko tunnit olleet helposti ymmärrettäviä?
- Ovatko opettajat huomioineet ollenkaan?

Millaisia asenteita olet kohdannut koulussasi opettajilta ja muilta opiskelijoilta maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita kohtaan?

- Kuvaile esimerkillä kuinka nämä asenteet ovat näkyneet arjessa?
- Mitä muuta haluaisit kertoa tästä?

Mitä kehitettävää lukio-opetuksessa on ajatellen maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita?

- Lisää infoa eri kulttuureista oppilaille ja opettajille?
- Tukiopetusta enemmän?
- Lisää ohjausta opettajilta?
- Oman äidinkielen opetusta?

AMMATTIOPISTO

Miten opinto-ohjaus on vastannut tarpeitasi?

- Onko sitä ollut sopivasti, liikaa tai liian vähän?
- Kuinka sitä voisi kehittää mielestäsi?

Kuvaile kuinka S2-opetus on/oli järjestetty koulussasi?

- Vastasiko se tarpeitasi?

Millä tavalla opettajat ovat huomioineet maahanmuuttajataustaisia oppilaita?

- Muokanneet tehtäviä helpommin ymmärrettäviksi?
- Ovatko opettajat antaneet henkilökohtausta ohjausta?
- Ovatko tunnit olleet helposti ymmärrettäviä?

Ovatko opettajat huomioineet ollenkaan?

Millaisia asenteita olet kohdannut koulussasi opettajilta ja muilta opiskelijoilta maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita kohtaan?

- Kuvaile esimerkillä kuinka nämä asenteet ovat näkyneet arjessa?
- Mitä muuta haluaisit kertoa tästä?

Mitä kehitettävää ammattiopiston opetuksessa on ajatellen maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita?

- Lisää infoa eri kulttuureista oppilaille ja opettajille?
- Tukiopetusta enemmän?
- Lisää ohjausta opettajilta?
- Oman äidinkielen opetusta?

LÄKSYKERHO

Kuinka kauan olet käynyt läksykerhossa?

- Kuinka usein?
- Kuinka säännöllisesti?

Missä läksykerhotoimipisteissä / -paikoissa olet käynyt?

- Keskusta?
- Kuokkala?
- Huhtasuo?

Millaista hyötyä läksykerhosta on ollut koulunkäynnissä?

- Onko auttanut kavereiden saamisessa?

Ovatko läksykerhojen ajat ja paikat olleet mielestäsi sopivia sinulle?

Mitä hyvää läksykerhoissa on?

- Missä asioissa olet kokenut läksykerhon auttaneen sinua?

Mitä kehitettävää läksykerhoissa on?

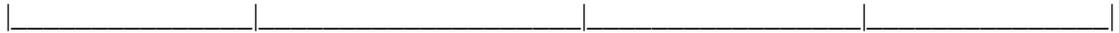
- Mitä erityisesti toivoisit ohjaajilta?

LIITE 2: asteikkokysymys

PERUSKOULUN ALOITTAMINEN JYVÄSKYLÄSSÄ

Rastita

1   2   3   4   5

- 1 = Hyvin helppo
- 2 = Helppo
- 3 = Keskinen
- 4 = Vaikea
- 5 = Hyvin vaikea